

Lepi Tonček.

(Povest. — Spisal Podgoričan.)

I.

V Bistrici se je drugo nedeljo po veliki noči po krščanskem nauku cerkev izpraznila kaj naglo. Moška stran je bila do cela prazna, le na ženski strani je bilo še nekoliko oseb zatopljenih v molitev. Nekaj časa so klečale mirno na istih prostorih, potem pa so začele hoditi od oltarja k oltarju, od postaje križevega pota k postaji, prebirajoč molek ali beroč iz molitvenika in poljublajoč svetinje, ki so shranjene na oltarjih. Polglasna molitev, šepetajoče branje, globoko vzdihovanje se je mešalo z oprezno hojo in zapiranjem vrat v prijeten hrum, ki je tajnostno odmeval od visokih svodov in mračnih kotov. Večna luč je včasih visoko zaplapolala, kakor bi se hotela vspeti do nebes. Na omrežju oken je za trenutek obvisela jata vrabcev in glasno vriščala. Skozi okno je prinašal veter posamezne glasove s trga in ono ljubko šumenje ravno ozelenele lipe, ki steza široke veje prav v cerkvena okna. Cerkvena ura je glasno bila štiri.

Žene so zapuščale druga za drugo sveti hram. Skoro zadnja je hitela iz cerkve mlada deklica, takoj za njo se pa vzdigne že starejša ženska, ki je že precěj časa nestrpno čakala deklice. Namignila je bila sicer deklici, a ta bržkone ni opazila migljaja, in zato je morala starejša hiteti za njo.

„Ej, ej, Marjetica, počakaj!“ zakliče pred cerkvijo za njo. „Toliko časa te že čakam, naposled bi mi bila pa ušla! Ej, če je človek zamišljen, pa ne opazi vsega.“

„Oj, strinka, kaj ste vi še tukaj? Nikjer vas nisem opazila. Pa pojdiva, da bo nama pot krajša“, odvrne deklica, ljubko se smehljajoč.

„Videla sem, da iskreno moliš, in prav je tako. Nisem te hotela motiti. Vem, da imaš mnogo prositi Boga in se mu priporočati zlasti sedaj“, naglaša žena sosebno zadnje besede in ostro pogleda deklico.

Prijazni dekličin obraz oblije lahka rdečica in pokažejo se ji znaki majhne zadrege in nevolje na njem.

„Veste, strinka, mislim, da ima vsak dovolj moliti, ako le hoče. Kdo je brez želja in potreb? Kdo je brez greha? Kdo si je že svest časne in večne sreče?“

„Prav praviš, Marjetica. Modrejša si od marsikatero v tvojih letih. Móli, móli naj človek, vedno naj móli, ker je ubožec na duši in telesu, ker je grešnik, ker je potreben božje pomoči in božjega usmiljenja. Oh, da niso deklice

tvojih let vse takega mišljenja, kakor si ti! Oh, koliko duš se pogubi že v nōri mladosti!“

Globok vzdih golega sočutja se izvije ženi iz prsij.

„Preveč jih obsojate. Bog je neskončno usmiljen in neče pogubljenja človekovega. Mladi svet je tudi še lahkomišljen.“

„Ej, to, to, lahkomišljene so! Meniš, da bi tudi druge tako preudarjale pred možnostjo kakor ti? Meniš, da bi prosile Boga razsvetljenja? Obljubile bi precěj na polna usta in težko čakale poroke, naj bi bil zakon potem še tako malo Bogu k časti. — Prav je, da se posvetuješ z Bogom, predno ga vzameš“, zavije žena tje, kamor je bila namenjena izprva.

Marjetica zardi še bolj kakor preje.

„Nič še ni gotovega. Ljudje le več povedó, kakor je res.“

„Ej, kaj bi tisto! Zakaj skrivaš? Brez nič ni, o čemer govori vsa dolina. In ali je kaj ne-navadnega? Ako je po božji volji, omoži se vsaka lahko. Ti nisi prva in zadnja menda tudi ne, ako ne bo skoro sodnji dan.“

„Ljudje drugim vedno gospodarijo rajši kakor sebi. Slišali so menda nekaj, sedaj pa govoré in ugibljejo bolj, kakor je treba. Petáček oče so od strani vprašali, ali bi mogli svojega Lukca oženiti pri nas ali ne, toda nihče jim ni obljubil ničesar. Ljudje se pač ne naveličajo kvasiti.“

„No, no, torej je vendar-le res, kar se govori. Nič se ne brani in ne huduj! Lej, vaš oče in Petáč sta si pa tako na roke, da se skoro zvrši, o čemer sta se menila.“

„Pa naj se zgodi, kar govoré, bodo ljudem vsaj jeziki zavezani. Saj to menda ni nič takega, ako se dva vzameta“, zavrne jo Molčinova Marjetica precěj nevoljno.

„Ej, ni ne, Marjetica draga, nič novega, samo da je človek poklican od Boga v zakon. In ali je tebe, Marjetica, Bog res ustvaril za zakon? Ali si to že premislila kdaj dobro? Lej, jaz poznam ljudi! Premišljevala sem tudi tebe in sem prišla do sklepa, da ti nisi za zakon. Lej, moliš rada, cerkve obiskuješ rada, postiš se rada in še marsikaj delaš Bogu k časti. Sedaj počneš lahko, kakor hočeš: toda v zakonu vsega tega ne bo. Časa ne boš imela in morda tudi volje ne; saj vidimo, kako se izpremené one, katere se može, — skrbé le za posveto in svoje otroke.“

V teh besedah je tičalo precěj samohvale.

„Uj, strinka, vi preveč slabo mislite in sodite! Kaj bi bilo, ako bi bile vse zakonske žene take, kakor pravite. Lejte . . .“

„Tiho, le tiho! Vidim, da si že vsa v zakonu, ker zakonske žene tako zagovarjaš. Ej, pa jaz bi ti vendar nekaj svetovala, predno se omožiš!“

„I, nu, pa mi svetujte, ker po vsi sili hočete, da se omožim!“

Žena se ozrè na okoli in pravi skrivnostno:

„Ker mene nečeš poslušati, vprašaj vsaj svetnika in se posvetuj ž njim!“

„Svetnika?“ začudi se Marjetica. „Kakšnega svetnika?“

„O, za pet ran! Ne vpij, da te ne sliši kak zloben človek! O moj Bog, kako bičaš svoje izvoljence! Potikati se morajo po kotih, gozdih in samotah! — Oh, oh! — Ali še nič nisi slišala o velikem svetniku, ki dela čudeže ter zná priklicati celó Mater Božjo iz nebes? O blažene moje oči, ki so ga videle, blažena usta, ki so ž njim govorila!“

Marjetica se je, pa čudila razvnetemu ženinemu pripovedovanju.

„Ali se vam blêde, strinka? — Kaj govorite?“

„Da, da, očitajo nam, da blodimo, da norimo, kakor mi sedaj očitaš ti. Oj, ti hudobni svet! Zaslèpljeni ljudje niso hoteli poznati svojega — Odrešenika, naši ljudje pa sedaj nečejo spoznati svetnika. Da, da, niste ga vredni vi, ničemerni, popačeni ljudje!“

Póstarni devici so se burno vzdigovale prsi, iz očí ji je sijala razvnetá strast. Grizla in pekla jo je zavest, da njenega občudovanega svetnika neče svet spoznati.

„Kdo pa je to? Saj vas ne razumem!“

„Ali ti še ne veš tega? Le počakaj, da ti povem. Pred nekaj meseci je prišel v naš kraj svet mož. Prišel je, ker nas želi privèsti v nebesa. Précej se je zbrala okoli njega tropa izvoljenih, katerih je sedaj vsak dan več. Tudi jaz sem med njimi. Srečna sem tisočkrat in milijonkrat, zakaj on je svet mož. Vidi v dušo človekovo, vidi nebesa, vidi peklo, na njegovo prošnjo se prikaže celó sama Devica Marija. On hoče rešiti vse ljudi pogubljenja, zato jim izbija s svojim bičem vse pregrehe, strasti in izkušnjave. O blaženi bič, kdaj — —“

Molčinova Marjetica je poslušala besedovanje z nankino in se močno čudila. Njeno mlado, neizkušeno dušo je obšlo hrepenenje, da bi videla svetega moža, s pomočjo njegove svetosti pripravila se dobro za nebesa in storila vse po njegovem svetu.

„Kje pa prebiva svetnik?“ pretrga govor ženi.

„Nikjer in povsodi. Nihče ni na svetu brez sovražnikov. Celó on, ki je tako svet, ni brez njih. Oj, pa koliko jih še ima! Skrivati se jim mora. Toda Bog varuje svojega izvoljenca hlapcev satanovih, tepe nasprotnike s slepoto, da ga ne iztaknejo. Sedaj oznanjuje čisto besedo raz leco samotne podružnice, drugič se zateče v tiho zavetje vitkih, senčnatih smerek ali v skromno hišo samotnega selišča. Povsodi ga radostno sprejemajo, povsodi ga spremljajo prijatelji in zasledujejo neprijatelji.“

„Pa zakaj ga naši duhovniki ne pokličejo v našo cerkev, ali ga očitno ne pohvalijo, ker je tako velik svetnik?“

„Ej, ti si še nevedna, Marjetica, da tako govoriš. Veš, kaj ti povém: naši duhovniki so mu nevoščljivi. Učé sicer prav in po resnici, svetniki pa le niso. Bog je pa izbral in povelečal s svetostjo ravno našega izvoljenca, njemu je dal posebno modrost, zato se bojé duhovniki, da bi šlo vse za njim, ko bi ga ljudje bolj poznali, nje pa bi zaničevali. Saj so bili tudi farizeji nevoščljivi Kristusu.“

„Ali je pa res svetnik ta mož, strinka, in pravi služabnik božji? Ali dela tudi čudeže?“

„Oh, ti neverjetnost neverjetna! Saj ti pravim, da je svetnik, in čudeže tudi dela, ali jih pa bo, če jih še ni. Le pridi, da ga vidiš in slišiš!“ Te vnete besede so premagale preprosto Marjetico.

„Ali bi mogla k njemu? Ali se morem udeležiti njegovega nauka?“

„Oj, hvalo ti tisočkrat, sv. Duh, za njeno razsvetljenje! — Ali res koprniš iz pravega namena k njemu? Ali nimaš hudobnega naklepa v svojem neutrjenem srcu?“

„Hrepenim videti ga in slišati njegov nauk.“

„Zaróti se, da ga ne izdaš, ako bi zahteval kak sovražnik njegov, naj si bo v kakoršnikoli, četudi v mašniški obleki!“

„Rotim se.“

„Zaróti se pri svoji zavetnici, vseh svetnikih, pri svojem izveličanju!“

„Rotim se“, vzklikne po kratkem pomisleku Marjetica v neizrečeno zadovoljnost sotrudnice svetnikove. Šele sedaj ji pové:

„Ako želiš res videti in slišati svetnika, pojdi v nedeljo popoldne z menoj na Visoke Poljane. Tam boš videla našega velikega, lepega svetnika, tam bo užigala njegova iskrena beseda naša mrtva srca ter jih polnila s pravo ljubeznijo, najlepšimi upi in najčistejšo vero. Tam boš videla in spoznala njegovo izvoljeno čedo, ki koprni nesebično za svojim velikim učnikom.“

„Na Visokih Poljanah? Tako daleč?“

„Oh, daleč? Tak je grešni svet! Taka si ti! Ta pot se ti zdi dolga? Oh, Marjetica, kje so

pa nebesa, kje so! — Oj, kako daleč, — o, kako visoko! Ta pot je v izveličanje.“ —

„Vprašam mater in jih prosim dovoljenja. Saj veste, da mi ni za trud, toda za zamujeni čas mi je. Tako dolgo se ne smem odtegniti od doma, ne da bi povedala materi.“

„Oj, oj, jaz nesrečnica! — Čemu sem izbleknila, zakaj sem te izdala, ti, sveti Tonček, ti, lepi mož!“ zajavka ženska in se tleskne po čelu. „Ti si hinavka, Marjetica! Oj, oj, oj, zakaj te jaz nisem doslej spoznala! Ti moliš zato, da te vidi svet in te hvali, ti si ničemernica, tebi ni do izveličanja in nebes. — Tebi se toži poti na Visoke Poljane. Ti izdaš veliko skrivnost, izdaš svetnika, ker si tako nemarna, in — Oj mene! — Ti ga ne smeš izdati, ti si se zarotila pri svojem izveličanju —“

„Oj, strinka, zakaj tako bentite, zakaj me obsojate in dolžite? Kaj sem vam storila? S čim sem se pregrešila?“ ustavi preplašena Marjetica zasopljeno ženo.

„Kaj? Ti boš povedala materi, kje bo v nedeljo naš veliki svetnik; mati pové drugim, zvedó sovražniki in po njem bo.“

„Ne bojte se, strinka! Mati moja so pametna žena. Vedó dobro, po čem je govorjenje, po čem pa molk. — Vprašati jih pa moram, ker sama ne smem tako dolgo izostati.“

„Misliš, da bi ne bilo nič hudega, ako zvé tudi tvoja mati?“ vpraša ženska precèj potolažena.

„Prav nič, zvedel ne bo nihče drugi!“

Vznemirjena ženska — Danska Marijanka — je bila povsem potolažena in z vznesenimi besedami je opisovala Marjetici svojega velikega svetnika, Lepega Tončka, ter jo navduševala zanj, češ, da ji svetuje, kaj naj ukrene, da bi bilo v njeno izveličanje, ali naj se omoži, ali pa naj ostane devica vse žive dni.

Kakor ni noben človek malomaren in ravnodušen, ko resnobno premišljuje življenje po smrti, tako se je tudi Marjetica popolnoma odločila posvetovati se s svetnikom o svojem izveličanju. Besede Marijankine so jo prepričale popolnoma o veliki moči in zvedenosti svetnikovi.

„Môli, le veliko môli, v nedeljo se pa gotovo pripravi, da pojdeva na Visoke Poljane“, reče na razpotju Marijanka.

„Storim, kar mi svetujete; potem mi ne bo vest očitala, da nisem dovolj skrbela za svojo dušo. Da pa bodete videli, da mi je za izveličanje več, kakor za časno srečo, povem vam, da me je Petáček Luka res snubil, katerega imam sicer prav rada, toda ne vzamem ga, ako ne reče svetnik“, odkrije se Marjetica popolnoma.

„No, vidiš, vidiš, da je le res! Pa si mi hotela vse utajiti. Ej, jaz marsikaj vem. — Kako ste se kaj zmenili?“

S tem vprašanjem je pokazala Marijanka vso svojo žensko slabost. Na jedni strani je kazala toliko skrb za Marjetičino dušo, na drugi je pa hotela vedeti vse posameznosti, da bi brž razložila svojim tovarišicam. Domišljevala si je pa že, da je rešila zopet jedno dušo.

„I, zmenili? Nič še! Saj mi ni za možitev!“ reče naglo Marjetica in krene na pot, ki vodi na Molčinovo.

„Veste, pozno je že!“

„Pa se pripravi, pa môlči, da pojdeva!“ vpije za njo Marijanka. „Petaču pa reci, da ne bo nič, prav nič! Naš veliki svetnik ti bo že oči odprl, da boš videla, kje je pekel in kje so nebesa. — Veš, pa môli in se priporoči —“

Ko ni videla več deklice, nehala je vpiti in je ubrala pot v Dane, zadovoljno se smejoč, ker je pridobila zopet dušo za svetnika; nadejala se je, da jo veliki svetnik pohvali očitno.

II.

Po tej nedelji je bila Marjetica nekam otožna in zamišljena, kar je skrbni Molčinovi materi prizadejalo mnogo skrbi. Ugibala in izpraševala je ljubo hčerko o njenem zdravju in, kaj ji je zamorilo vse prejšnje veselje. Ko jo je pa obšla misel, da napada njeno lepo in pridno hčerko kaka zavrtna in potuhnjena bolezen ter jo morda pobere v mladostnem cvetju, zgrozila se je ob tej odurni misli do dna duše, da je zaječala in zaplakala. Morda ji pa ni všeč Petáček Lukec, misli si zopet, morda bi ga ne vzela rada, morda gleda po drugem, morda je zato tako čemerna in otožna? Tako je premišljevala, ugibala, skrbela, opazovala in izpraševala hčerko.

Marjetica se je nerada razgovarjala z materjo o možitvi. Dejala je le: „Kakor hočete vi.“ Dasi je bila prav dobra hči, imela je, kakor vsaka deklica, vendar nekaj tajnostij pred materjo. Taka tajnost je bila, da bi ostala rajša samcata, nego se omožila. Za moški svet ni marala, s preširnimi svojimi vrstnicami se ni družila, boljša družba so se ji zdele pobožne samice in osirotele vdovice, kjer se je pogovorila kaj resnega in pametnega. V taki družbi se je bila navzela one vstrajnosti za molitev in obiskovanje cerkvá.

Prilika je nanekla, da sta z materjo sami rahljali njivo za korenje. Ko sta se pogovarjali to in ono, važne in nevažne stvari, obrne mati govor tako-le:

„Ti, Marjetica! nu, kako se ti zdi ta-le Lukec Petáček? Kaj misliš, kakšen je in —“

Hčerka zardi in še hitreje raztepava osehle grude, da se praši na obe strani.

„Pravijo, da te hoče zares snubiti. Všeč si mi, vé pa tudi, da te ne dobi prazne. Midva z očetom sva pa tudi spoznala, da bi ne bil napačen mož. Kaj se ti vendar zdi?“

„I, kaj naj bi se mi zdelo? — Petáček Lukec res ni napačen, pa kar obesiti se nanj tudi ni nič.“

„Torej ga ne maraš?“

„Tega nisem dejala. Spoštujem ga in rada ga imam. Vendar kar takó se možiti — ! Dobro bi bilo vprašati koga.“

„Koga? Ali niso oče moder mož? Ali nama ne zaupaš? Koga bi še vprašala? O Petáčevih se pa tudi ne vé nič slabega in trdni so, trdni.“

„I, kaj bi tisto! — Oče, vem, da so modri in Petáčevi dobri, toda to še ni vse. Ali vedó naš oče, kako bi bilo bolje za dušo? Ali pridem s Petáčevim Lukcem in njegovim imetjem v nebesa? Kaj se vam zdi?“

Mater je iznenadil hčerin ugovor. Preneha in se oprè na bêt.

„Joj, kako si čudna! Kakor boš živela sedaj, tako ti bo po smrti. Razven Boga ti ne more razodeti nihče, kako bo s tvojo dušo v samskem ali zakonskem stanu.“

„To vé svetnik! — In kakor bo presodil svetnik, tako bom storila; ali ostanem samica, ali pa se omožim.“

Mati sklene roki, še bolj iznenajena.

„Kakšen svetnik, za pet ran? Ali blazniš, Marjetica? O kakem svetniku govoriš? Svetniki so v nebesih in ne govoré z nami.“

„Tako? Tudi vi ne veste zanj in ga ne poznate? — Ni čudno, zakaj poznajo ga le izvoljenci. Razodela mi ga je Marijanka iz Dan zadnje nedelje popoldne ter mi svetovala, naj se posvetujem ž njim.“

„Kdo je ta svetnik? Kje je? Govôri!“ vzklikne mati vsa razvnetá in silno radovedna.

„Ne povejte nikomur! Tudi jaz sem se morala zarotiti, in lahko bi se godilo slabo moji duši.“

„Molčala bom kakor bêt, kakor ta gruda.“

Odkar ji je Marijanka razodela skrivnost novega svetnika, ustvarila si je preprosta dekliška duša Marjetičina veličastno podobo svetega moža; pred očmi ji je plavala vzorna oseba v nebeški slavi. Zato je materi z lepimi, zvenečimi in prepričevalnimi besedami opisovala svetnika, poveljevala njegova dejanja in grozeča se obsojala njegove sovražnike, ki so v zvezi s samim sovražnikom človekovim — s peklom.

Mati je trepetala in koprnela, zakaj živa hčerina beseda jo je prepričala popolnoma.

„Ali bom smela v nedeljo k svetniku?“ vpraša hčerka, ko je spoznala, da mati veruje v svetnika ter je zaradi tega prav voljna.

„Kajpak, hčerka moja! Na Poljane je sicer daleč, toda le pojdi! Šla bi tudi jaz, toda obe ne moreva hkrati. Pojdem pa drugič.“

Zadovoljen smehljal je zaigral na hčerkinem obrazu, in lahek oddihljaj se ji je izvil iz prsij, zakaj odvalil se ji je težak kamen skrbij. Sedaj smé z materinim dovoljenjem do svetnika. Videla ga bo in govorila ž njim. Oj, sreče!

Ugibali sta, kaj poreče svetnik, in hvalili srečno dôbo, v kateri se lahko zvé življenje po smrti, zakaj zdelo se jima je vendar dobro vedeti o posmrtnem življenju, da se človek vsaj pripravi.

Čakali sta obe željno nedelje; Marjetica je koprnela videti vélikega svetnika, govoriti ž njim ter se dotakniti vsaj njegove obleke. Mati je čakala v skrbeh, ali se bo možila Marjetica ali ne. Zaverovana je bila že toliko v svetnika, da bi si ne upala protiviti njegovemu ukrepu. Ugibala je, kako bo potem pregovorila moža, ako odloči svetnik hčerko za deviški stan.

Nedelja je bila krasen dan Marijinega meseca. Nad pokrajino se je razpenjalo vedro sinje nebo, pod katerim je le tu in tam plul majhen obláček ter je prijetno kalil jednoličnost. Včasih je zapihljajal vetrič ter vzburil žitna polja in travnike; različne žuželke so brnele okoli cvetov in zelenja. Vrta, gozdi in logi so odmevali od ptičjega petja. Mlada pomlad je duhtela opojno vonjavo, ki se tako blagodejno prilega človeku.

Ko so odšli ljudje k popoldanski službi božji, usipali so se drugi od vseh strani na samotno stezo, ki se vije gori na Visoke Poljane do samotnega svetišča sv. Ane. Šli so izvečine posamez, le redko po dva ali po več, ter so hiteli, kakor bi se bali drug drugega, škričali se ali morda celó sramovali. Med prvimi sta bili naši znanki Marjetica in Marijanka.

Marjetica je bila v obraz vsa zažarjena, srcé ji je bflo, da je je čula ter so se ji zdele prsi pretesne. Razburjala jo je hitra hoja, še bolj pa važni trenutek; saj je bila na potu do svetnika, skoro na koncu svojih želj: videla ga bo, morda celó govorila ž njim. V mislih je zahvaljevala Boga, ki ji je podelil toliko milost.

„Ali greš iz pravega namena? Ali hočeš storiti to, kar ti ukaže svetnik?“ vpraša med potom Marijanka.

„Da! — Zakaj ne bi, ker je v izveličanje moje duše?“

„Govoriš modro! — Imej pred očmi le svoje izveličanje in zmagala boš vse izkušnje in zapeljivce. Kaj porečeta oče in mati, ako jima naš véliki svetnik prekriža račune?“

„Nič! Kaj naj bi rekla? Mati so že itak mojih mislij, in očeta bi ne bilo treba dolgo pregovarjati.“

„Še hvaležna mi boš za moj dobri svèt. — Oh, kaj boš že danes vse videla!“

„Kaj nesete v culi?“

„Dar svetniku.“

„Ali se mora svetniku tudi darovati? Kaj nesete?“

„Kakor kdo hoče in kar more. Veš, naš sveti Tonček zida samostan nekje v daljni deželi za ljudi, ki se hočejo posvetiti le Bogu ter se odtrgati svetlu. Prosil je pomoči, in kdor le more, prinese mu kaj ali v denarju ali v blagu. Nesem, kar imam, in to ni, Bog vé kaj, le nekaj jajec. On ne gleda ravno na dar, da le pride iz dobrega srca. In Bog mi je priča, da bi dala vse za svetnika.“

„Sram me je, ker grem prazna. Zakaj mi niste povedali doma, da bi si bila kaj oprtila?“

„Ne skrbi in ne sramuj se! Svetnik se veseli najbolj tvoje duše. On vedno pravi, da je to največji dar, ako kdo daruje samega sebe.“

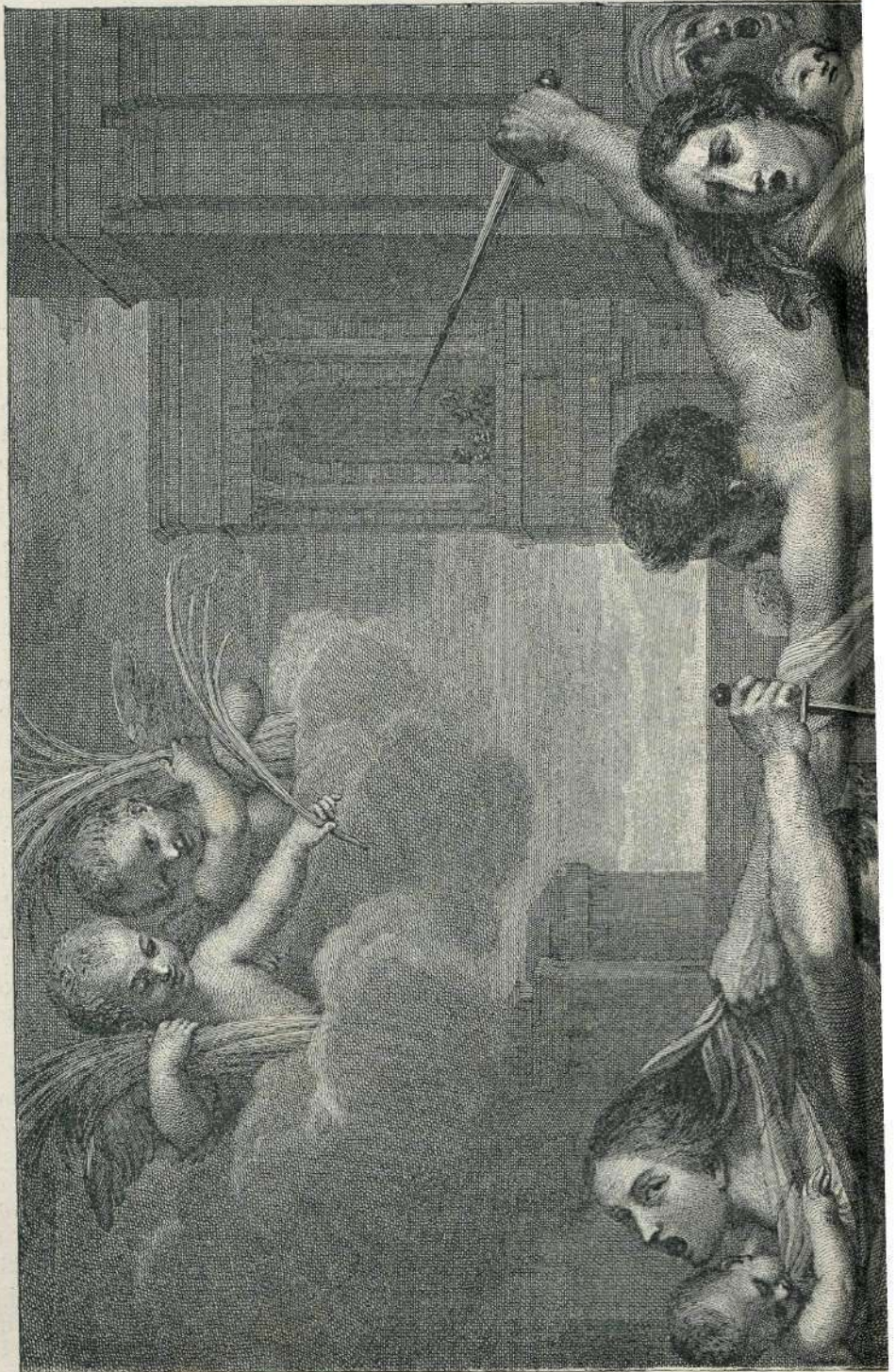
„Jaz sem zanj!“ vzklikne Marjetica.

In hiteli sta, hiteli brez odmora, da bi bili prej na gori. Motila ji ni senca, niti vabljava trata, sopihali sta krepko v strmi breg ter prešli marsikoga, ki so mu odpovedale noge ali starost, ali se je pa potil pod otovorjenim blagom, katero je nesel svetniku za samostan.

Čim več znanih ljudij sta prešla, tem bolj je bila Marjetica nevoljna nase; vest ji je očitala, ker je sodila prej nekatere znance preslabo, sedaj je pa videla, da so že davno pred njo na pravi poti. In modrejša je bila precèj, češ: „Ne sodi nikogar!“ Včasih ob nedeljah popoldne je zgrešila tega in onega pri službi božji, kar jo je neprijetno ganilo, da je dejala sama sebi: Toliko časa bi si pa že utrgal, da bi prišel v cerkev. Sedaj jih je pa prosila v srcu odpuščanja, ker ji je bilo prejasno, da so bili morda še pred njo na

boljšem potu kakor ona, da so si pridobili več zaslug za izveličanje svojih duš.

Najbolj jo je osupnilo in speklo, ko sta došli vdovelega, slokega Janeza, malinarja na Bistrici. Nedolžna Marjetica se je vedno tresla, da bi Janez po smrti svoje žene ne zgrešil prave poti. In ker ga že dalje časa ni videla v cerkvi,

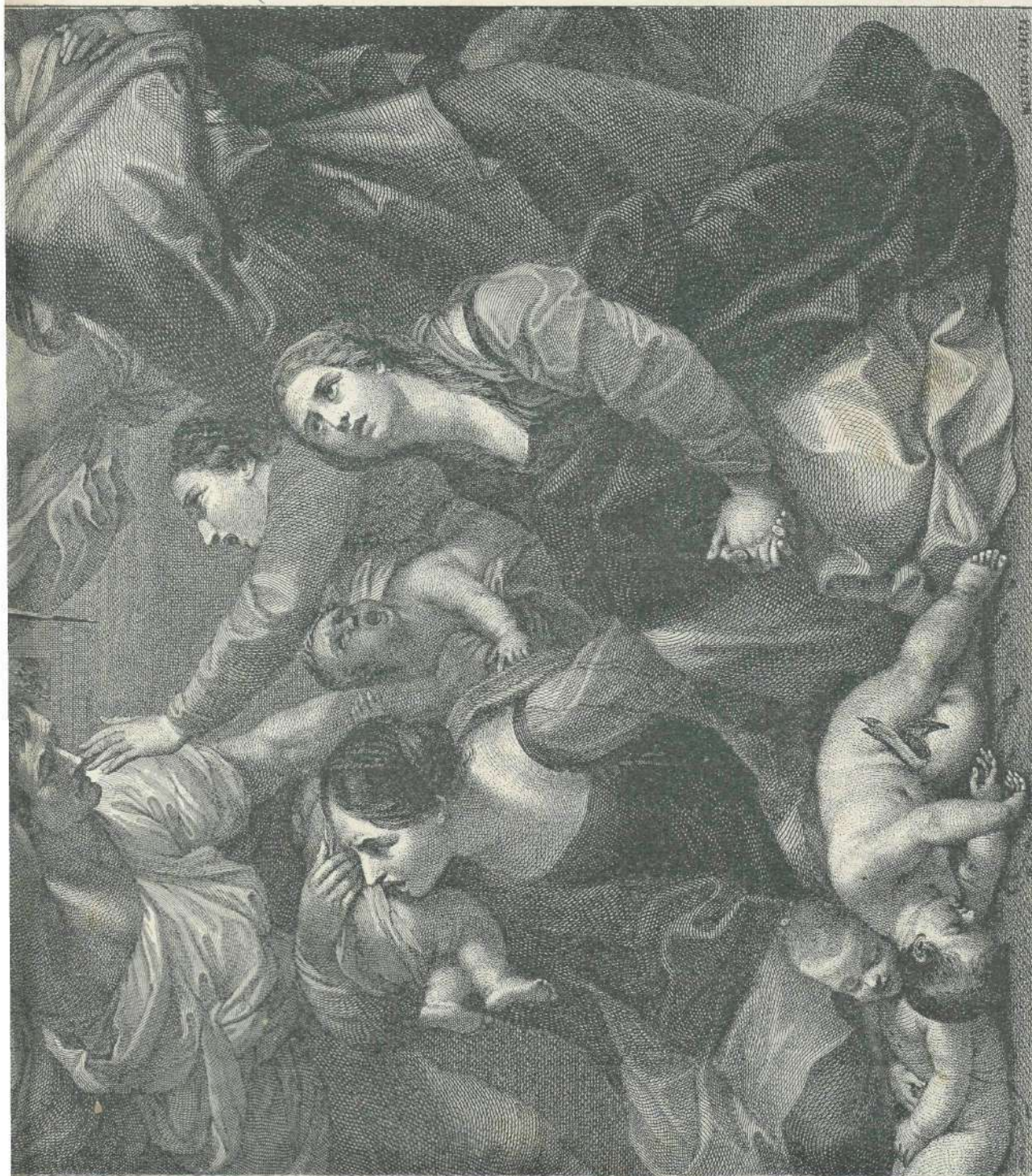

prepričana je bila na veliko žalost, da je že med valovi in vrtinci, ki mečejo svoje žrtve naravnost v peklenko brezdno. Tu ga je pa našla, kjer se ga je nadejala najmanj. In vest ji je dejala: Lej, stokrat je boljši od tebe! Oh, kako je stokal, ječal, pihal, znojil se in krivil malinar Janez pod težo debelega boha, ki je

široko jezdil na njegovem hrbtu ter ga bil po nogah!

„Preveč si se otovoril, Janez! — Pretežko neseš“, ogovori ga Marijanka zavidljiva, ker se ne more ž njim meriti.

„Kaj? Tako malo! Nič preveč! Težko pa je, i, naj bo nekoliko za grehe! Povedal mu

Smrt nedolžnih betlehemskih otročičev. (Slikal Guido Reni.)

pa bom, da ne bom več nosil za njim tako daleč po teh strminah, sam naj pride k nam v dolino, pa naj si izbere, karkoli hoče; dam mu itak vse.“

„Ti lahko in pa — sedaj, ko ti je umrla.“

„I, lahko! — Ona je bila res nekoliko posvètna, pa kaj se hoče; sedaj vidim, da bi bilo boljše, ako se ne bi bil nikdar oženil. Sedaj bi se mi ne bilo treba tako potiti za nebesa. Vesta, v zakonu je tako, — tako, — za večnost se stori malo dobrega.“

„Sevé, preveč skrbij! — Teží te, imaš majhen korak. Ne boš kmalu na vrhu.“

„Prvi menda ne bom, do noči pa vsaj upam.“

In pustili sta ga zadaj samega ter hiteli.

„Sama baharija ga je!“ pravi Marijanka. „Iz golega napuha nese cel boh, kakor bi ga ne bilo pol zadosti. Ne vem, kako bo ž njim.“

Deklici se je pa zdel malinar Janez gola ponižnost in svetost.

„Oj, kako sveto in lepo govori!“

„Ti ne veš, kako se sveto govori“, zavrne jo nevoljno Marijanka. „To boš videla in slišala šele danes.“

In še veliko znanih ljudij sta prehiteli, kakor Stóparja iz Zadólja, Ramorja s Hudega, Skončarja z Griča, Beligojko, Kopičko, Veselko, Trdanko in še veliko drugih.

Napósled po dveurni hoji se je pa končala pot, in obstali sta na Visokih Poljanah pred svetiščem svete Ane v senci mogočnih jelk in hojk.

III.

Po nedelji svete Ane prejšnjega leta še ni bilo toliko ljudij v skromni cerkvi, kakor to nedeljo, in prihajali so še vedno.

Ko vstopita naši znanki, ležal je pred oltarjem na stopnicah človek, v rjavo haljo zavit, in z bosimi, skoro do kolen razgaljenimi nogami. Pred njim je ležala knjiga, katero je prebiral. Včasih je zaječal in vzkliknil: „Molite! Molite!“

In navzoči so povzdignili hripave, od pota in žeje onemogle glasove ter molili iz dna duše; prosili so vzdihovaje božjega usmiljenja. Lepi Tonček je pa le bral iz svoje „svete knjige“ v neumevnem jeziku ter je sedaj in sedaj planil kvišku, sedaj se vrgel na tla ter se zvijal pred oltarjem; sedaj je molil z obupnim, grozečim glasom, kakor bi hotel pregnati hudobne duhove, sedaj je z mehkim glasom ječal, prosil in vzdihoval, kakor bi hotel omečiti Vsemogočnega, da bi izbrisal grehe grešni njegovi čedi. V svetišče so se pa vsipale nove trume, spehane in vznojene, lačne in žejne, izročale darove ter brž poklekale na trudna kolena, da

bi bile tudi one deležne tistega posebnega blagoslova, ki prihaja iz nebes zaradi prošnje tega vélikega svetnika.

Marijanka osupne, ker se ni nadejala že toliko zbranih, in pogleda svojo spremljevalko pomenljivo, češ: „Glej ga! Tu vidiš, kolika je naša čeda!“ Ko izroči Marijanka svoj dar, poklekne v vrsto, zakaj prav pred oltarjem nista mogli klečati, ker so se ljudje tako uvrščevali, kakor so prišli: vsak je namreč hotel biti „svetniku“ najbližji. Marijanka je brž začela moliti z drugimi, Marjetica pa ni bila še tako zbrana in je bolj opazovala. Videla je Tončka, sicer ne v obraz, toda v hrbet, spremljevala je njegovo gibanje z očmi in vlekla na uho njegov glas, ki je sedaj trdo odmeval od cerkvenih sten, sedaj ječal, da jo je bolelo srcé, sedaj prijetno šumel v nekaki daljavi, da se je zdelo, kakor bi šumelo košato drevje okoli cerkve. Motila jo je ženska na desni strani oltarja, ki se je pečala z darovanimi rečmi. Marjetici je bila popolnoma neznana; po obleki in po vedenju se ji je zdela iz gorenjih krajev; prisojevala ji je trideset let. Po oblastnem, toda nič prikupljivem vedenju je Marjetica sodila, da je sestra Tončkova ali vsaj sorodnica. Očito ji je bilo précej, da ima za „svetnikom“ največ oblasti v cerkvi, celó več, nego šentánski cerkovnik, ki je voljno — četudi brez dovoljenja duhovskega — odprl v skrb mu izročeno cerkev ter je sedaj spokorno klečal med množico, upirajoč oči največ v darove. Všeč ji ni bila ženska prav nič, zakaj prikrita zlobnost ji je sijala s preživelega obraza, in hudoben, komaj vidljiv nasmeh ji je zaigral okoli usten, kadar je kak večji dar prijela v roke. Zdelo se ji je, da s svojo navzočnostjo skrni svetost kraja in svetost molitve ter ponižuje „svetnika“.

In še vedno so prihajali ljudje z darovi. Ta je prinesel blaga ter ga položil na kup, drugi denarja ter ga je skromno položil na krožnik, drugi zopet sipal polagoma, da je vsak lahko preštel, koliko zvenceh srebrnjakov daruje za samostan. Marsikdo je zaječal, ker ni mogel toliko položiti, drugi je pa godrnjal sam s seboj o prevzetnosti, napuhu in bahariji. Mnog težko prislužen ali celó ustom pritrgran dar je bil darovan za bodoči samostan.

Napósled prispè ves moker tudi malinar Janez in zavali svinjski boh k oltarju. Za hip umolkne molitev, ženska pri oltarju se široko nasmehne in celó Tonček pogleda nenavadni dar. Malinar se obriše, globoko se oddahne ter pade na kolena k drugim. Marjetica si ogleda navzoče in z veseljem spozna mnogo znancev, še več vidi pa ptujcev. Sv. Ana je v stični treh župnij, in zato so spoznavalci Tončkovi prihiteli v tolikem številu v samotno gorovje.

Ko precèj časa nihče več ne prispè in se je lahko slutilo, da ne pride nihče več ali vsaj mnogo ne, in so bili ljudje že utrjeni, plane Tonček kvišku, obrne se in pozdravi ljudi:

„Mir vam bodi!“

Množica se zgane in strmi vanj. Marjetica in še nekatere druge so ga videle prvič. Domišljija je bila neizkušeno deklico precèj prevarila. Zdel se ji ni nič nadnaraven, nič svet, nič božji, brez svetniškega svita. Mladi, dobro rejeni Tončkov obraz ni imel nič svetega na sebi. Ostrižena glava, gladko obrita brada in rjava halja, ki ga je pa kaj skromno zavijala, spominjala je meniha.

Sedaj se Tonček ozrè po množici, in zadovoljen je bil, ko je videl nakopičene darove in jih v duhu prilično precenil. Prilizljiv smehljaj mu je zaigral na obrazu.

„Blaženi, tisočkrat blaženi, otroci moji! Videl sem odprta nebesa in tam gori vso nepopisno lepoto, sv. Trojico na prestolu, Mater Božjo, kore angelov in trume svetnikov in še mnogo, česar vi ne umete. In jaz sem prosil samega Boga Očeta za vas, otroci moji. Izprva me Bog ni hotel uslišati, ko pa le nisem jenjal prositi nekoliko prostora za svoje izvoljence, obljubil mi je Bog prostor med drugimi svetniki ter pristavil: ‚Vsi pridejo sem, kateri te poslušajo in hodijo za teboj.‘“

Vesel vzdih se razlegne po cerkvi.

„Mati Božja mi je namignila in obljubila: Vidimo se še večkrat. Nadejamo se, da jo vidimo jaz in kateri ste še vsaj nekoliko sveti. Oj, kako se mi trese srce od veselja, ko vidim, da moj vzgled in moje besede niso zrnje na kamenitih tleh! Vi ne mašite ušes mojim resničnim zlatim besedam, ne zapirate src mojim vzgledom, vi mi niste nasprotni in nevoščljivi, kakor so mi naši duhovniki, ne: vi me posnemate, vi hočete biti meni jednaki. Oj, blaženi tisočkrat, otroci moji! Vi hočete biti revni, kakor sem jaz, kakor je bil Jezus Kristus in milijoni drugih, ki se veselè sedaj v nebesih. In jaz vam pravim: prav delate, otroci moji. Proč vse blago, denar, vse imetje, proč, proč, tako daleč, da nikdar ne doseže vaša roka posvetelega blaga. Zakaj duša mora biti brez vsake posvete želje, mora biti čista kakor solnčni žarek. Tako vam pravim: Videl sem že marsikatero dušo ob ločitvi iz telesa, in povem vam, malokatera je bila čista. Ono, ki je bila navezana na posvete blago, potegnile so peklenske sile takoj v goreče brezdno, kjer gorè večno. — One, ki so se sicer otresle posvetelega imetja, pa bi vendar še rade uživale, pokorè se v vicah. Malo-, malokatera duša je izletela naravnost v nebeške višave. Videl sem tudi dušo, ki se je vspenjala v nebesa izprva lahko, toda čim više,

tem teže; neka sila jo je zadrževala, težila jo, da je naposled telebila iz nebeških višav ter se šla pokorit v vice.“

„Jej!“ začudijo se iznenajeni ljudje.

„In zakaj? Otresla se še ni bila popolnoma posvete želj, želela je še jedenkrat naužiti se nasladnosti zemeljske, in zato se je morala iti čistit v vice, da zgoré tiste pogubne misli, ki ovirajo dušo pred prestol Najvišjega. Tolaži me zavest, da ne govorim in ne delam zaman; glejte to-le blago, na katero ste bili navezani doslej, toda ste se ga junaško otresli in ga ne marate več. Oj, srečni ste! — Proč vse, vse proč, nič naj vas ne moti na potu v nebesa! Angelska ubožnost vam ne bo prizadejala skrbij. Ali hočete biti, kakor sem jaz? — Ubogi? Čisti?“ —

„Hočemo!“ oglasè se ljudje.

Tonček se nasmehlja zadovoljno in se ozrè zmagonosno po cerkvi.

„Odnosite ta ničvredni kup, da ne zmoti koga mojih vernih, da ne vzbudi posvete želj!“ reče ženski pri darovih.

Iz zakristije planeta še dve pomagalki, in odnašale so brž lahko in težko darovane darove v stran. Nekateri so se ozirali nekam otožno za njimi, drugi so upirali oči v tla ali pa v strop, da bi jih pač nobena želja, pogubna za sleharno dušo, ne obšla.

In Tonček se je vrgel zopet pred oltar in mrmral iz knjige, da bi pregnal vražiče, ki nastavljajo v takih trenutkih duševnega boja različne vabljuje in zapeljive pasti.

Ko so odnesle zadnji darek in pograbile denar, vzdigne se, obrne in pravi:

„Sedaj vas ne moti nobena reč. Vi ste pometali od sebe, kakor sem vam velel. Oj, srečni! Koristilo vam bo. Iz tega blaga — poslušajte! — stavil se bo svet samostan, sveto bivališče ljudij, kateri se odpovedó hudiču in vsemu posvete nemu ter živè le za nebesa. Zato hvala vam tisočkrat, naj vam povrne Bog v svetih nebesih, naj prosijo za vas oni, katerim preskrbé vaši darovi zavetje! Vem, da ni bil to vaš zadnji dar, da prinesete, kar še morete!“

Zamolkel hrup, kakor pritrjevanje, se je slišal med množico.

„Hvalo Bogu! Vaša srca so vosek, vaš razum angelski! Proč, vse proč! Sleharni del vašega imetja je poguben za vašo dušo.“

In nekateri so se povspeli na noge, stopili pred Tončka ter položili predenj še kak denar; nekaj ženskih je izdrlo iz svojih ušes uhanè ter jih položilo kot ničmern lišp pred človeka, kateremu je zadovoljno veselje razigravalo srcè in obraz. In to veselje je čez nekaj časa izvabilo njegovim prsim zamolkel vsklik:

„Vi ste moji!“

Razpel je roki široko, kakor bi želel objeti vso množico ter jo pritisniti na svoje veliko, svoje izvoljence ljubeče srce.

Ljudje so komaj čakali trenutka — starejši so bili že vajeni takih besedij — zakaj planili so k njemu, da bi mu poljubili haljo.

„Za menoj, Marjetica!“ veli Marijanka in se pogumno vrže v gnečo. Z vso močjo razriva s koščenicima komolcema ljudi ter se pririva do Tončka, za njo pa Marjetica. Ko pride do njega, čaka ugodnega trenutka, kateri se ji kmalu ponudi. Ujame Tončkovo roko in jo poljubi. Na to veli:

„Poljubi še ti, Marjetica!“

Plaho in sramežljivo poljubi Marjetica tolsto in gladko svetnikovo roko. Ravno v tem hipu se ozrè Tonček vanjo in zdi se mu takoj, da je ni videl še nikdar.

„Kdo si pa ti, deklica?“ vpraša Tonček in všečno zrè osuplo Marjetico, katera se ni nadejala njegovega odgovora. Vsa je bila zmešana in razburjena. Tonček pa jo je gledal, gledal, občudujoč njeno mlado lepoto, in skoro je zaplapolal v njegovih očeh ogenj, ki je silno nasprotoval njegovemu svetnikovanju. Ozrla se je sicer Marjetica v njegov obraz, toda naglo je zopet pobesila oči, zakaj ogenj, ki je plapolal v njegovih očeh, ni bil čist, to je videla hipoma. Njena duša se je zganila in vstrepetala pred nevidno nevarnostjo.

Marijanka je bila nevoljna, ker Marjetica toliko časa ne odgovori ter s tem silno žali Tončka, ki se je je vendar kot novinke in neznanke tako plemenito usmilil.

„Govôri!“ šepetne ji na uho ter jo sune v stran; ko pa se le še obotavlja, odprè sama trohlljive zatvornice svoje zgovornosti:

„Molčinova je z Molčinovega, in Marjetica ji je ime. Devetnajst let je šele stara, pa pravijo, da se bo že možila. Ker vém, da je pobožna skoro kakor mi, razodela sem ji vas ter ji svetovala, naj se posvetuje z vami, predno se moži. Zato sem jo pripeljala; rada bi, da bi bila tudi ona deležna vaše milosti in nebeškega veselja. Vprašaj in prosí svéta! O, naš vodnik in véliki učenik, razodenite ji, kaj naj stori, kako se odloči, da bi ji bilo v izveličanje: ali naj se omoži, ali naj ostane devica ter le Bogu služi!“

„Nezmožen sem takoj odgovoriti na tako imenitno vprašanje. Danes ne morem še povedati gotovo, povem pa v bodoče. A nikar ne dvomi, mlada deklica, o resničnosti moje obljube!“

In radostno položi svojo roko na njeno glavo in jo poboža po licu.

Nekak glasen šum je nastal v cerkvi. Bil je odmev silne zavisti, ki je razjedala duše na-

vzočih zaradi tolikega odlikovanja mlade, neizkušene deklice. Kdo je pač tak junak, da bi v takem slučaju zatl v sebi zeleno zver? Celó Marijanko je pograbilo, ker je bila prepričana, da je sama zaslužila tako odlikovanje, ne pa Molčinova, ki se je doslej še tako malo vadila svetosti. Potolaži jo Tonček sam, ko jo nagovori:

„Ti si moja najzvestejša pomočnica. Povrniti ti jaz ne morem tega. Imej v spomin to-le: Podobica je, ki ima pet blagoslovov; varovala te bo vsake nevarnosti in vsakega nasprotnika. Ob smrti pa, če jo boš imela pri sebi, zadobila boš ž njo odpuščanje vseh svojih grehov.“

Iz notranjega žepa v halji je bil potegnil malo podobico z raznimi vražarskimi znamenji ob robu in jo dal neizmerno iznenajeni Marijanki. Z veselim strahom jo je vsprejela ter jo poljubila.

Zašumelo je še silneje nalik ognjeniku, predno bruhne z vso silo na dan, vmes so se pa čuli ženski klici:

„Bičaj nas! Bičaj nas!“

„Tako! Tako! — Bič spokorí vsakoga, zato blagor njim, ki hrepené po njem! Prinesite bič! Kdor je grešnik, naj se očisti, kdor je čist, naj se utrdi!“

Zavist se je umaknila boljšim občutkom. Ženske so tekmovalé v bičanju in se hvalile, koliko udarcev katera prenese.

Ko prinese ženska iz zakristije štirivrstni bič, zavihti ga, da zažvižgne, kar je nekatere prav skominalo.

Pričelo se je spokorno bičanje, katerega se moški niso udeležili, pač pa izvečine ženske. Ne bomo opisovali tega žalostnega znamenja lahkovernosti dobrih ljudi na jedni, in malopridnosti Tončkove na drugi strani. Omenjamo le, da so nekateri pametnejši moški zmajevali z glavo in odšli, jeden je celó glasno klical pred cerkvijo: „To je slepar, to je vrag, ki ljudi moti. Grem ga naznanit in zatožit.“ Toda v cerkvi je trajalo spokorno bičanje le naprej skoro do mraka.

Marjetica se ni bila nadejala, da se bo zamudila tako dolgo. Spomnila se je dóma in zbala očeta, kateri še o vsem ni nič vedel. Zato je nevoljna priganjala Marijanko, kateri se pa ni mudilo še prav nič. Tu ji je pomogel iz zadrege Tonček sam, ki je glasno zaklical:

„Za danes smo končali pokoro. Naznanjam vam, da bo naš prihodnji shod v nedeljo na Cikavi. Vi, ki hočete rešiti duše, pridite za menoj in ne pozabite, da je blago najhujša zavornica na potu v nebesa. Povem vam, da gré lože kamela skozi šivankno uho, kakor bogatin skozi

nebeška vrata. Pomislite tudi, da bo hotelo mnogo ljudij v samostan!“

Tonček izgine v zakristijo, ljudje pa zašumé in se usujejo iz cerkve. Hiteli so v oddaljena sela že lačni in žejni. Mnogim je sicer dejala vest, da so ravnali napačno, ko so šli za tem neznanim človekom, a tolažili so se s tem, da so videli in tudi sami dosegli svetost, kakoršne se ne morejo nikdar naučiti od duhovnikov. Kateri duhovnik neki je tako ubožen, tako slabo oblečen, tako oster proti samemu sebi, tako vnet za pokoro in za pravo svetost, kakor ta mož?

„No, sedaj si videla! Ali ti nisem pravila, da so še sveti ljudje na zemlji? Sedaj veš, kaj stôri! Pa kako si mu še vseč, gotovo se bo zate posebno potrudil“, izpregovori Marijanka.

„Nič mi ni dejal, kaj naj storim.“

„I-i, kaj ni dejal, da vrzimo vse blago od sebe? In mož ni blago — posvêtno blago? Veš, mož je pol pekla, dejal je že jedenkrat naš lepi Tonček. Zato se ne smeš omožiti.“

Ker Marjetica ničesar ne odgovori, vpraša ona:

„Ali pojdeš na Cikavo k Materi Božji?“

„Pojdem, ako mi bo mogoče.“

„Zdi se mi, da nimaš pravega razuma za sveto stvar, da nisi nič kaj vneta. Kako je to? Ali je res tvoja pobožnost navidezna?“

Poslednje očitjanje je zbôdlo Marjetico. Pobožna bi bila rada, toda Tončku vendar ne more zaupati in verovati. Njegovo početje se ji je zdelo nespolobno za cerkev in celó smešno. „In kdo mu je dal oblast“, vprašala je samo sebe, „da tako dela v cerkvi? Od kod ima pravico, da kliče ljudi skupaj?“ Vendar si ni upala povedati teh ugovorov Marijanki, da ne bi slišala zopet očitjanja.

„Bila sem danes šele prvič tukaj, videla sem precêj novega in nenavadnega, zato se ne morem še prav odločiti.“

„Oj, dostikrat je treba priti, potem se človek razvname in utrdi!“

V takih pogovorih sta hiteli v dolino, kjer je Molčinova mati skrbno in radovedno pričakovala ljubljene hčerke, toda oče je robantil, kam se je zateknila, in karal mater, zakaj bolj ne pazi nanjo.

Gori pri Sveti Ani pa ni bilo več sledú one svetosti, ki se je šopirila pred dobro uro. Lepi Tonček se je norčeval iz bebastega ljudstva ter s svojimi osebami uganjal razne burke, katere so bile vredne hčerke pekla. Res, peklo je bilo poslalo „svetega Tončka“, da je motil ljudstvo, kvaro delal sveti veri, jemal duhovščini veljavo, nasprotnikom pa dajal priliko za zaničevanje prave pobožnosti. (Dalje.)

Tlačanje.

(Povest. — Spisal Podravski.)

Na desnem dravskem obrežju, dobre pol ure od Dravograda, stoji podrtina nekdanj slovečega gradú, ki se je imenoval nemški „Puchenstein“, katero ime pa so Slovenci prekrstili na „Pogštanj“. Tikoma pod gradom stoji obširno poslopje, kateremu še dandanašnji pravijo „grajščina“, dasitudi o uradnikih ali velikaših, ki so nekdanj, bivajoč v tem obzidju, stiskali uboge kmete-tlačane, ni danes več ne duha ne sluha. Že so vsi pod zemljo, kamor so morali iti radi ali neradi; med ljudstvom je ostal samo spomin njihovih okrutnostij, s katerimi so se znašali nad podložniki. Gorjé jim je bilo, če niso o pravem času odšteli davka in desetine, ali če so zamudili kak dan „rabote“. Najživeje je še ostal ljudem v spominu poslednji potomec teh velikašev, z imenom Kometar, ki pa je v viharnem letu 1848. izgubil svojo poprejšnjo oblast ter se moral umakniti drugim, v Marnbergu nastanjenim c. kr. uradnikom. Ker pa tu ne mislim opisovati življenja teh velikašev ali zgodovine njih slovečega gradú, bodi dovolj, da poznamo lastnika samo po imenu.

Grad „Puchenstein“ je imel v zgodovini Slovencev na desnem dravskem obrežju prav imenitno mesto. Skoro vse kmetije, kar se jih nahaja dandanašnji na severozapadnem Pohorju, bile so njegova last. Kmetje, bivajoči na teh zemljiščih, morali so oddajati v grad davek in desetino ter hoditi na raboto. Ta je trajala včasih po več tednov; ker so jo morali kmetje opravljati vsigdar takrat, kadar so imeli sami doma največ opravkov, bila je zanje seveda huda nadloga. Pa tudi sicer ni bila ta rabota nič prijetna. Treba se je bilo le nekoliko zameriti grajskemu valpetu ali premalo nizko se prikloniti gospodu grajščaku, pa so ubogega tlačana pretepli ali celó pobili na smrt. Četudi so tlačanje imeli s seboj svojo hrano, vendar še toliko časa jim gospoda ni privoščila, da bi jo mirno použili.

Uro daljave od pogštanjkega gradú stoji mala, toda prijazna vasica Trbonje. Nekaj malih kmetij, cerkev, župnišče — to je vse. Če so bili okrutnosti in trdosrčnosti pogštanjkih veljakov siti že drugi, oddaljeni kmetje, koliko bolj je mogočnost teh velikašev presedala še

Zakaj premineš?

Čez hrib se vleče leno megla siva,
Med drevjem veter šepetá s peresi,
Nebó se za temò oblakov skriva,
Molčé vrtovi, travniki in lesi.

Posekala je cvetje bridna kosa,
Odplavala na jug je truma ptičev,
Pred slano je zbežala svètla rosa
Z vrtov, polja, dolin, ravnin in gričev.

In zopet pust je svet in zopet prazen,
Brez krása, tožna vdova vsa narava.
Pred zimo tesno vlada v nas bojazen,
In kalen nam pogled po zemlji plava.

Minula doba blažene pomladi,
Zakaj premineš hitro, kakor sanja?
Zato li, ker uživamo te radi,
Ker duši nadeje tvoj čas oznanja?

Zato premineš hitro, ker si lepa,
Vonjave, pesmij polna, bujno-rožna,
Ker bedni sužnji večnega smo sklepa:
Vsak hip veselja plačaj ura tožna!

Anton Medved.

Upi in spomini.

Kakó to življenje je bedno,
Nestalno, viharo, minljivo,
Kako to srcé nam je živo,
Nemirno, razburjeno vedno!

Blesteče nas upanje čara,
Pekoč nas spomin naudaja,
In kolikor v upih pomlaja,
V spominih srcé se nam stara.

Anton Medved

Lepi Tonček.

(Povest. — Spisal Podgoričan.)

(Dalje.)

IV.

Petáčeva rodbina v Globoki Dragi je bila stara, poštena in spoštovana in najbrž jedna izmed najtrdnejših v kraju. Razven velike kmetije okoli doma in velikih jelovih gozdov so imeli Petáčevi tudi malin in pilo. Petáčevi so bili pošteni malinarji, jemali so majhno merico in zato so imeli vedno dovolj mleti; pol kraja je prinašalo natlačene vreče v malin, da so težki kameni zamolklo trli noč in dan kleno zrnje. Istotako je praskala pila, ako le ni bilo prevelike suše. V nedeljo in praznikih sta počivala malin in pila. Petáči so rezali največ svoj les, katerega so sekali v svojih gozdih, ali pa so si ga kupovali v grajščinskem gozdu ali pri drugih posestnikih. Plačevali so pošteno in nikakor niso odirali onih, kateri so bili v sili, s prenizkim plačevanjem lesa. Z židi niso kupčevali Petáči, ker jim niso zaupali. Rajši so prodajali les kristijanom, dasi včasih ceneje kakor tržaškimi židom, ki hočejo z višjimi cenami izpodriniti kristijanske trgovce, da potem svojevoljno narakujejo ceno lesu in bogaté svoj žep.

Oče Petáč, ki je vladal v Globoki Dragi ob času naše povesti, bil je krepek mož pri šestdesetih letih. Njegova postava je bila častitljiva. Bil je precéj visok, širok čez prsi, širokega obraza in sivih las. Njegov glas je donel zavestno, iz očij mu je odsevala prostodušna odkritosrčnost. Z ženo, katero si je bil izbral sam, imel je četrtero otrok, dva sina in dve hčeri. Najstarejši, šestindvajsetletni Luka, je bil namenjen za dom, najmlajši, Tomaž, se je šolal za gospoda, hčeri bi se bili pa omožili, kadar bi se naključilo kaj pripravnega in dobrega.

Nekega popoldné se je oče Petáčev sam premetaval s krclji pred pilo, marsikaterega že zavalil na voz in ga zrezal. Zopet se je znašal s cempinom nad debelim krcljem, ko pride izza vogla duhovnik in se ustavi pri Petáču:

„Oče, ta ne pojde!“ ogovori ga duhovnik.

Petáč ne odgovori ničesar, ampak uprè se, nakrene z vso močjo, da ves zarjavi v obraz, in krclj se zavalil na voz.

Stari se globoko oddahne in pozdravi duhovnika.

„Še ste junak, Petáč! Mislil sem, da ga ne bode. Kje imate pa fanta, ker se vi s tem ukvarjate?“

„Spi. Rezal je do treh zjutraj. Ker so hlapci v gozdu, moral sem se sam lotiti, da mi ne uide preveč vode zastoj. — Vi, vem, da bi ga takó z lahka ne obračali kakor jaz, pa ste mlajši in krepkejši“, nadaljuje Petáč in zaobrača krlj, da bi boljše ležal pod pilo.

„Ej, oče, res je, kar pravite. — Kaj pa, ako bi šla midva maševat? Kateri bi se sukal hitreje?“

„A menda že vi! — Pri čemer je človek vedno, tega se najbolj privadi.“

Petáč odpre zatvornico, voda zašumi, in žaga začne praskati les. Duhovnik sede na voz, in ko zabije Petáč drugo zagvozdo, prisede tudi on.

„Nù, kako ste opravili?“ vpraša čez nekaj časa gospod.

„Kje?“

„I, nù, pri Molčinu, kaj niste snubili?“

„Nisem še; opomnil sem pač starega, da pridem s sinom.“

„I, kaj je dejal?“

„Dejal? Nič! Menda je zadovoljen. Mudi se nam pa še tudi ne.“

„Vem, da ste še lahko brez neveste, toda Luka je sedaj v tistih letih — nù, saj veste — spozabi se lahko, in kaj bo potem? Vse svoje življenje bi bil omadeževan. Poznam ga, priden in pameten mladenič je, toda na mladino se ne moremo trdno zanašati. Prilika, nesrečen trenutek: izgubljen je, njegovo dobro ime je zapečateno.“

Pila je odvalila krajevec; oče naravná pilo za prvo desko. Ko sedeta zopet skupaj, povzame duhovnik:

„Molčinova Marjetica je dobro in pošteno dekle, nalašč za vašo hišo. Verjemite, da dobro poznam deklico; bolje neveste vam ne morem svetovati. Dela rada, moli rada in po plesiščih je ni videti.“

„Tudi meni je všeč. Veste, ker vi takó želite, pojdemo pa snubit. Toda jaz še lahko gospodarim, in tudi ona je še pri moči.“

„I, nù! Saj ne mislim, da bi šla takoj na kot. Luko oženite, vidva z materjo gospodarita, onadva naj pa delata!“

„Bog vé, če bodeta hotela?“

„E, e, bodeta že, saj sta pridna otroka! Lejte, ravno sedaj bo pila skozi!“

Petáč naglo seže po kol, zabije zadnjo zagvozdo, zapre vodo, in prva deska je bila odrezana.

„Storite, kar vam svetujem, bode videli, da je prav!“ pravi odhajajoč duhovnik.

„Pridite skoraj, gospod Valentin, pogovorila se bova še kaj pametnega“, vpije Petáč za duhovnikom, ki odhiti v trg.

Bil je trški kapelan, gospod Valentin Šarabon. Nekaj malo let je kapelanoval v kraju, toda v kratkem času si je pridobil srca, da so ga ljudje ljubili in spoštovali. Kot kmečki sin je poznal kmeta, videl mu je v dušo, vedel, kaj ga boli in kje ga tišči. Pomagal je z besedo in dejanjem, in zato so se ljudje zaupno obračali do njega. V Globoko Drago je gospod Valentin dostikrat prišel, kjer sta se s Petáčem pogovorila marsikaj; ako pa očeta ni bilo doma, razgovarjal se je z Luko ter mu delal družčino pri pili. Izprevidel je kmalu, da je Luka dober mladenič, in ker se je bal, da bi kako ne zašel — v Globoki Dragi je prilike vedno dosti — sklenil je pregovoriti Petáča, naj sina oženi. Tudi po nevesti se je bil ozrl, in boljše se mu ni zdela nobena kakor Molčinova Marjetica. Zakaj videl jo je dostikrat in tudi mimo Molčinovega ga je privédla dostikrat pot, da se je lahko razgovarjal z Molčinom in Molčinko.

Ko je gospod Valentin Petáču prvič odkril svoj načrt, bil je Petáč skoraj malo nevoljen. Nespametno se mu je zdelo izročiti že gospodarstvo drugim, ko še sam lahko dela in gospodariti. Gospod Valentin pa le ni jenjal nago-varjati Petáča, dokler se očetu ni zdelo, da bi bilo skoro dobro ženiti Luko. Bal se je naposled zanj, saj je videl, koliko dobrih mladeničev zabrede v nerodnih letih. Délo bi mu bilo težko, ako bi se kdaj ljudje pogovarjali, češ: Petáčev je ravno tak! Z Molčinom sta si bila stara prijatelja, zato se mu je zdel svet gospodov tem boljše. Snubit je šel pa vendar težko za sina, ker se je nekoliko bal, da bo moral izročiti vse sinu in sinahi, sam pa živeti na kotu, ko bi vendar še toliko in toliko let lahko gospodaril, ako bi mu dal Bog zdravje. Zato ni Luki kdo vé kolikokrat pripovedoval, da ga bo ženil, in tudi snubit se mu ni nič kaj mudilo. Nekoč je bil vendar nekako sporočil na Molčinovo, da pride po hčer. In ta novica se je brž raznesla po župniji.

Sedaj je izprevidel, da ne more več dalje odlašati snubitve, ker je gospodu Valentinu tako za trdno obljubil, in po vsestranskem preudarjanju in sklepanju se mu je zdelo pač še najboljše. Zató reče v četrtek svoji preljubi zakonski polovici:

„Mati, spêci kaj tečnega! Dobro napotviči in namáži, da mi ne bo treba s sramoto ponujati temu in onemu! Veš, v saboto greva z Luko snubit na Molčinovo, in morda pojde tudi Grog z nama, ker zna gladko govoriti.“

„Pa menda vendar še ne misliš zares izpreči?“

„Zares! Gospod Valentin so dejali, da prav storim.“

„Če je pa tako, potem pa le pojdi, morda bo res najbolje! — Pokazala bom, da se pri peki tudi mlade ne ustrašim“, pritrudi Petáčka, uverjena, da bo vse prav, ker tako hočejo gospod Valentin.

In drugi dan je napekla lepo popotnico. Vshajala je dobro, peč ni bila ne prehuda, ne preslaba, takó, da je bilo vse ravno prav, in res, potvica je bila taka, da se je kar sama topila v ustih.

Popoldne pride Petáčkin brat Gropa iz Javorjev; oče in sin se odpravita, mati jim zaveže potvico, vzamejo nekaj steklenic vina in v mraku prasnejo resni na Molčinovo. Luka ni kazal posebnega veselja, žalosten pa tudi ni bil; branil se ni iti, ker ni bil navezan na nobeno stvar. Ker je bil dober sin, vedel je, da je prav, kar hoče oče. Marjetico je poznal dobro in priznal si je, da jo bo imel rad, da bo dobro živel z njo. Nafantoval se je bil že, in zató mu ni délo težko slovo od norostnih mladostnih let.

Molčinovi so bili nekam zmešani, ko so sprejemali snubače. Zadrega se je videla na vseh obrazih, in Marjetica je bila skoro osupla.

„Kar vsedite se, kar k mizi!“ veleval je Molčin in pogledoval sedaj ženo, sedaj hčer, da bi videl na obrazih, kaj mislita.

Videl je malo tolažljivega.

„Marjetica, kar k Luki prisedi, da se ga boš privadila prej, saj veš, da smo prišli pôte“, pravi ujec Gropa in namigne Marjetici, ki je zardela do črnih las.

„Ej, počakaj, Gropa, nikar jih še sedaj ne vabi skupaj! Časa imata še dovolj“, odvrne Molčinova mati in sama sede k Luki, da je tako rešila hčer, katero je spravilo učevo povabilo v silno zadrego.

Petáč odvijte potvico in postavi vino na mizo.

„O-ho, mislite, da bi pri nas ne dobili jedi in pijače?“ reče Molčin.

„Vemo, da imate vsega dovolj, toda snubači ne smejo prazni k hiši. — Pij!“

Petáč nalije.

„Na dobro zdravje! Dal Bog dosti blagoslova!“ nazdravi Molčin.

„In sreče v zakonu“, povzame ujec Gropa, opazivši dobro priliko. „Saj vem, da ste uganili, po kaj smo prišli. Po nevesto. Prvemu človeku se ni bilo treba ženiti — menda se tudi ne bi bil znal — Bog mu je kar pripeljal Evo ter mu dejal: tu imaš ženo, vzemi jo, tvoja je! Dandanes je drugače: ljudje si sami izbirajo, snubijo in se ženijo. Ker pa ženini nimajo vselej na pravem koncu glave, snubimo izkušeni možje. Kaj bi še dalje besedičil, lejte, ta je naš ženin — Luka, vesel bodi in nikar se ne drži tako

leseno! — vidite ga, tu je njegov oče in tu sem jaz, ujec ženinov. Zadnji nismo še v dolini, mošnjíček je še vedno poln, in čez Luko ne more nihče nič reči. Zato smo mislili, da bi bilo tudi vam prav, ako stopite z nami v svaštvo, ter nam daste svojo hčer Marjetico, da jo peljemo na naš dom v Globoko Drago, kjer bo gospodinjila in vladala.“

Marjetica zaplaka.

„Nikar ne jokaj, deklica! Tako težko ne bo: uboštva ne boš trpela, delala in počivala boš po svoji volji. — Pijte, mati, na dobro srečo!“ preneha ujec in porine kozarec pred hišno mater.

„Bog daj zdravja!“ napije mati.

„Mislim sem, da se vam ne mudi. Sedaj pa tako nekam vihrate. — Saj ti, Petáč, imaš komaj šestdeset let — in še ne vem, če jih imaš — krepek si še, pa že hočeš pustiti gospodarstvo?“ izpregovori Molčin oprezno.

„Ej, oče, misliš, da bo vedno sam gospodaril? Lej, kolikšnega sina ima“, zavrne ga Gropa.

„Toda mlad je še!“

„Mlad se naj uči, da bo znal star! Saj menda tudi vi ne mislite imeti dekliča vedno doma? — Pij, Marjetica, in vesela bodi! Luka ti bo dober mož, in oče in mati te bodeta imela rada.“

„Zakaj pa vendar tako hitiš?“ vpraša Molčin Petáča.

„I, kaj čem, leta imam, leta, moči me že zapušča jo, ubijal sem se dovolj dolgo, naj se ubijajo odslej še drugi.“

„Pa bi vendar še nekoliko počakal!“

„Kaj bi govorili sem in tje, brez nog in glave“, odloči Gropa. „Povejmo, po kaj smo prišli. Zvedeli smo, da imate pridno hčer. Vprašat smo prišli, ali jo daste nam. Poznate nas in veste, da se ji ne bo godilo slabo. Kar pametno zinite, pa udarimo.“

Molčin je bil ves zmešan. Kakor je bil zadovoljen s snubitvijo, vendar ni mogel obljubiti hčere. Gledal je sedaj ženo, sedaj hčer, kakor bi prosil pomoči.

„Jej, pa bi še malo počakali!“ odvrne Molčin, ki ni vedel kaj pametnejšega odgovoriti.

Sedaj mu pride na pomoč mati, ki je bila zgovornejša.

„Všeč ste nam, všeč, da si boljših ne moremo želeti. Pa vendar niste prišli o pravem času. Veste, mi ne vemo, kako bi bilo za Marjetičino dušo, ako se omoži. Zato pravim, počakajmo še nekaj časa, da zvemo od svetnika, kako je. — Kaj ne da, Marjetica, da rada vzameš Lukca?“

Deklica zardi še bolj in pobesi oči zaradi prekočljivega vprašanja.

Snubci so pa bili kaj neprijetno iznenaženi. Nadejali so se, da se zvrši vse gladko,

sedaj čujejo pa take čudne izgovore. Petáču se je pa le zdelo, da se samo izgovarjajo, ker nečejo dati hčere njemu, imovitemu kmetu. To se je ponosnemu Petáčevemu očetu kaj za malo zdelo. Luko je bilo sram, ker si je domišljjal, da ga Marjetica ne mara. Ujec Groga pa poskoči:

„Vi, ljudje, vi ste se še malo ženili, tako vam pravim. Kdaj so še pri snubitvi ugibali o peklju in nebesih? Če bodeta prav živela, prideta v nebesa, ako pa ne, sta pogubljeni. Tako je bilo in bo. Ako nam nečete dati púnice, ako imate že drugega, ako smo vam premalo, povejte nam naravnost, zakaj nismo se vam prišli ponujati. O svetniku pa molčite, nobeden vam tega ne pové, niti sv. Ureh niti Urban.“

„Prazni izgovori!“ pristavi Petáč.

„O-ho! Vi nič ne veste!“ odreže se Molčina. „Ali ne poznamo svetnika, Marjetica?“ Snubači se zaničljivo zareže.

„Ženski pravita, da vesta za svetnika“, izgovarja se Molčin ves v zadregi. „Dejal sem jima, da naj sta pametni, toda ne odnehata.“

„Lej, kako sedaj govori!“ ustavi ga žena. „Ali nisi bil tudi ti zadovoljen, da se posvetuje Marjetica s svetnikom?“

Snubači se zakrohata, kar zbode Molčina, da je bil v obraz ves zardel.

„Razlôži jim, da ne bodo mislili, da se izgovarjamo nalašč. Bog vé, da dam rad Marjetico. In vedve vesta, da mi ni dosti za svetnika“, veli Molčin ženi, da odvali tako od sebe vso odgovornost.

Molčinova mati jim pripoveduje o svetniku, kar je vedela in slišala o njem, kar pa snubače ni prav nič prepričalo, ampak jih le še bolj potrdilo v misli, da so si Molčinovi vso stvar lepo izmislili, da lože odbijejo snubače. Petáča je žgalo po vsem životu od jeze in sramote, vsi računi so mu bili prekrižani, nada ga je prevarila. In ko se je še domislil posmehovanja ljudij, ko zvedó o brezuspešni snubitvi, kipelo je vse po njem.

„Vidite, da se ne lažem!“ izpregovori z olajšanim srcem Molčin, ko neha žena.

„Ako se ne, pa mož nisi, ker ti gospodarijo ženske!“ huduje se ujec Groga.

„Tudi prav! Prijatelji si ostanemo še vedno!“ reče Petáč na videz prav miren. „Pojdimo, ker ne opravimo nič! Pa nikar preveč ne razglasite!“

Pograbi skoro prazno steklenico, iztoči in vstane.

„Bomo pa naznanili, kaj pové svetnik, in zmenimo se, ako svetnik dovoli“, pravi mati.

„Ni treba! Držite se le svetnika, saj ni sveti Urban, samo Tonček je! Na svetu je tako: kakor človek hoče, tje pride, in kdor se bo pošteno potrudil za nebesa, ne pojde v pekel. O svet-

niku Tončku nam pa niso niti gospod župnik, niti gospod kapelan še nič povedali; tema dvema je treba verjeti, ker sta naša pastirja, ne pa onemu pritepencu.“

Po teh ujčevih besedah se izgubé snubači iz hiše.

Oh, kako se je Petáčev oče hudoval na Molčine in sam náse, kako je zameril gospodu Valentinu, ker so mu svetovali iti snubit; prijazne besede bi jim gotovo ne bil privoščil! — Najbolj ga je pa skrbelo, kaj porekó ljudje, ko zvedó vse. Ujec Groga se je pa norčeval iz Molčina, ki veruje vse, kar mu naklatijo ženske. Lukec se je bil pa ravno streznil, zakaj sanjati je bil začel lepe sanje, zapeljive in omamljive. Sedaj pa nakrat nič! — nič! — le nevolja ga je obhajala, ker se vabljive sanje niso uresničile.

Na Molčinovem je pa med tem hišni gospodar bentil ženske in se bentil, da ne bo več poslušal ženskih, ker ne ukrenejo nič modrega. Spoznal je bil, da je prijateljstvo s Petáčem pri kraju, da najbrž ne bo več tako ugodne prilike za hčer. In očital je hčeri, da uganja bedarije, da ji mati daje potuho, da ji pusti letati po vseh shodih, kamor ni treba.

Zadnje besede so pa vzdramile Molčino mater, da je odgovorila:

„Moški ste preveč posvètni; nobene reči ne verujete, mar vam je le denar in blago. Kaj se menite za dušo svojih otrók, ali naj gré v nebesa ali jo pa vrag potorba!“

A mož ji ni ostal dolžan. „Da se ne menim za njeno dušo? Kdo pravi to? Ali jo učim kaj napačnega? To pa pravim, da vsakemu človeku se ne smé verjeti. Ali ni govoril Kristus o krivih prerokih, ki pridejo k nam v ovčjem oblačilu, znotraj so pa volkovi? Kdo vé, kakšen je ta vaš svetnik? Meni se že zdi, da ni nič prida.“

In silno je bil zadovoljen Molčin, da mu je bila prišla tako modra misel o pravem času, zlasti še, ker mu nista žena in hči mogli ničesar odgovoriti.

V.

Izmed glavnih krepostij našega naroda je pobožnost. Tega ne more utajiti nihče; to spričujejo mnogoštevilne naše cerkve, znamenja ob cestah in stezah, spričuje vsaka kmečka hiša, ki ni nobena tako ubožna, da ne bi imela nekaj svetih podob; to spričuje ves narod, ki se v obilnem številu steka v cerkve, zlasti na božjih potih. Nekateri malo misleči olikanci se temu posmehujejo in pravijo, da je to neumnost in da se zaradi tega naš narod ne more meriti z drugimi naprednejšimi in bolj razsvetljenimi narodi. Kdor je pa spoznaval prazna srca tistih naprednih narodov, ki so zavrgli pobožnost v ropotarnico, in videl njih vrvenje za blagom,

njihovo pehanje za uživanjem, ne more jih občudovati, a tudi ne zaničevati, ampak pomilovati jih mora. Dokler bo naš narod tako pobožen, kakor je bil doslej, ni se mu bati ničesar: zmagovito bo odbijal sovražnike, ki mu hočejo odvzeti najlepše svetinje.

Zlasti naše kmečko ljudstvo je pobožno, zraven pa pošteno in preprosto. Misli, da je ves svet dober in pošten; nikogar ne sodi slabo, vsakomur le prerado zaupa. Prav to narodovo stran zlorablajo dostikrat prekanjenci in si jo obračajo v korist. Tak prekanjenec je bil lepi Tonček.

Lepi ali — kakor so mu rekli — sveti Tonček je bil nekdanj nekje na Kranjskem cerkvenik in imel po rojstvu ptuj nemški priimek. V svoji službi se menda ni naučil drugega kakor hlepeti po denarju. Poleg tega je spoznaval slabosti ljudij, ker je imel priliko ž njimi občevati. Šinila mu je misel v glavo, da bi se dala zlasti pobožnost ljudij dobro porabiti. Bil je lepe postave, prijaznega glasú in nekakega omamljivega vedenja. Hitro je znal človeka pridobiti zase. Ko se začel naša povest, bil je v najlepši moški dōbi, malo nad trideset let star.

Naredil si je načrt, da bo nabiral denarja za samostan, v katerem bi potem živeli pobožni ljudje in Bogu služili. Začel je torej prositi darov — seveda mu ni dal zato nihče dovoljenja —, poleg tega pa uganjati razne stvari, da je ljudstvo bolj ganil in pridobil.

Mnogim našim ljudem včasih ne zadostuje navadno opravljanje in izkazovanje pobožnosti, ampak si želé še kakih prav posebnih vaj in opravil, kar mislijo, da imajo v tem več zaslužnja. Dostikrat se tudi človek naveliča vsakdanjih opravil in naposled si želi premembe. To je vedel tudi Tonček.

Kakor prihaja pred solncem zarja, tako se je naznanjal tudi prihod Tončkov v naše dolenske kraje polagoma od ust do ust, od hiše do hiše, od vasi do vasi. Do zadnjega gorskega selišča se je raznesla novica: „Velik svetnik prihaja!“ Ljudje so postali pozorni, radovedni, upajoč, da pride res kaj nenavadnega, dobrega, kar jim prinese srečo v tukajšnjem in prihodnjem življenju.

In prišel je lepi Tonček ter nastopil kot spokoren puščavnik. Navadno je bil bosonog in le v haljo zavil, ljudem je govoril na srce, naj popuščajo imetje in naj dajejo za samostan. Pravil je, da se mu prikazujejo svetniki in celó Mati Božja.

V nedeljo po razgovoru gospoda Valentina s Petáčem so vrele trume v samotno Cikavo. Marjetica z Marijanko ni bila zadnja. Nič ni bila kaj zadovoljna in srečna. Kakor bi bil

udaril na véliki bistriški zvon, ki se razlega veličastno od gore do gore, tako naglo je zvedela vsa sošeska, da Molčin ne dá hčere Petáču. In mnogi so zaradi tega zamerili Molčinu in mu očitali prevzetnost in nespamet, ker odbija takega snubača. Med malo peščico, ki je hvalila Molčina, bila je najbolj vesela Marijanka. Zgovorno je povzdigovala modrost Molčinovega očeta in stanovitnost Marjetičino. Marjetica pa bi bila naravnost rada vedela, ali je prav ali ni, ker je niso stariši dali Petáčevemu Lukcu. Neki glas ji je sicer tajno šepetal, da bi bilo bolje, ako bi bila ostala tako kakor prej, da bi pošteno delala in pridno molila. Vzbujali so se ji vnovič dvomi o svetosti Tončkovi, a na drugi strani si je mislila, da ji tako zlobno šepeta zapeljivi hudobni duh, ki jo hoče zvabiti s prave poti. Vrh tega ji je očitala vest, da ni držala prisege, s katero se je bila zarotila Marijanki. Zato je bila tako zmučena in razburjena, malodušna in nesrečna.

V žepu je imela dar za Tončka, namreč darilo stare tete, in različne darove od hišnih prijateljev. Te darove je tiščala mnogo let, da jih kdaj prav obrne, a lepša prilika se ji ni mogla ponuditi od današnje. Tudi Marijanka ni bila prazna. V culi je nesla jajca od vsega tedna in še nekaj denarja.

V tihi Cikavi, kjer se je sicer po gostih sencah plazila plaha zver, bilo je danes vse živo ljudstva. Množice so drle od vseh strani v Cikavo in se zgrinjale na travnik sredi gozda. Na sivi skali v senci košatega hrasta je sedel v rjavi halji Tonček; na kolenih je imel razgrnjeno knjigo, oči je obračal kvišku, sklepal in povzdigoval roke in blagoslavljal ljudi, ki so donášali darove ter poklekali predenj. Na rjuhe, katere so bile razgrnjene na levi in desni poleg njega, polagali so ljudje darove. Tu je bilo različno blago in vsakovrstni denarji: srebrni, zlati, papirnati, novi in stari, domači in ptuji.

Svetnika ni motila nobena stvar, molil je in blagoslavljal ljudi, delajoč velik latinski križ vsakemu nad glavo. Ko ni prišel nobeden več, odloži knjigo in pogleda darove. Odlikovala se je zlasti rjuha z denarjem, zató je bil posebno vesel. Nato nagovori množico, ki je čepela in klečala po travi, približno tako kakor pri sveti Ani, le da je šel še korak dalje ter pozval množico, rekoč:

„Dragi bratje in ljube sestre! Božji blagoslov je z nami. Sveto življenje se širi kakor jesenska povoden. Vse spoznava svoje zmote in pregrehe. Vse hiti iznebit se posvetnega blaga in hoče biti deležno nebeških dobrot. Vse sklada za samostan. Tudi vi niste zamudili te prilike, da si zaslužite nebesa. Prosim vas pa, da privêdete sem še svoje ljube prijatelje in znanke; razložite jim,

da z blagom nihče ne pride v nebesa, in povejte jim, da naj darujejo svoje blago za samostan, ki ga zidam vam v korist in Bogu v čast.“

Pohlep za blagom je udušil vse druge občutke. Pozabil je celó na svojo varnost. Pomislil ni, da čim več ljudij bo prihajalo za njim, tem prej ga zaloté zasledovalci in preganjalci. Videl je le denar in blago in poleg tega množico vanj zaverovano, s katero stori, kar hoče, katero lahko ovije okoli prsta, ker gre tako slepo za njim.

Pogled mu zopet splava po darovih in nato po množici, katero si šele sedaj prav razgleda. Opazil je, da se je število skoro podvojilo. Vedel je, da so ljudje danes pričakovali nekaj prav posebnega in da jim je to tudi treba izpolniti. In kaj je bilo? Dal je bil natihoma razglasiti, da se bo prikazala sama Mati Božja.

Ta govoricca je šla kakor ogenj od ust do ust. S to novico se je bila raznesla hkrati druga, da svetnika preganjajo, da ga hočejo ujeti, da bo vsak pogubljen, kdor ga izdá ali tudi pomaga izdati. Zató niso mogli orožniki zalotiti Tončka „pri delu“.

Tonček je ljudem govoril še marsikaj o pokori in zaničevanju blaga, kar je bilo samo na sebi resnično in dobro, toda pri njem je bilo samo licemerstvo in dobičkarstvo. Nato je dajal posameznikom odgovore na njihova razna vprašanja. Naposled je prišlo na vrsto zopet bičanje, kar je množico še bolj razdražilo in ji vzelo vso pamet. Tudi Marjetica je ravnala kakor druge. A ni ji šlo v glavo, da bi bilo tako ravnanje Bogu res všeč. Pokora bodi skrita, bodi v domači sobici, ne pa očitna pred ljudmi: tako ji je nekaj reklo. Zadušila je ta glas v sebi in si celo toliko upala, da se je prignetla blizu, hoteč vprašati ga za svet, ali naj se omoži, ali ostane devica.

Kmalu je bila blizu njega, gledala ga, pa zopet povešala oči. Ojunači se in vpraša: „Sveti mož, povejte mi, kaj naj storim, ali naj se omožim, ali naj ostanem tako?“

On ne odgovori ničesar, ampak gleda Marjetico, ki je težko pričakovala odgovora.

Vejevje je zašumelo zaradi vetra, šumelo je pa tudi med ljudmi, da se je svetnik streznil in se navzel ostre resnobe.

„Ti bi rada zvedela...?“

„Kaj naj storim.“

On se zopet zamisli, od strani premotri še jedenkrat deklico, nato vspnè roki in se vrže na tla. Čez nekaj časa pa vstane in pové z vzvišenim glasom:

„Čas še ni prišel. Povem ti drugič in na samem.“

Tonček je izkušal vēsti se resnobno in dostojno, toda vse je kazalo, da se zanima za

Marjetico bolj, kakor bi bilo treba. Prav njegov pogled bi bil lahko odprl ljudem oči, da ni nič svetega v njem, pač pa le preveč posvętnega. A kjer je strast, tam se nič ne vidi in ne sliši, še manj pa misli.

Marjetica torej tudi nocoj ni zvedela ničesar, a upanje se ji je utrdilo, da ji vendar-le pove na samem, menda zato, da ne bo očitno.

„Corruptio optimi pessima“, veli znani rek. Čim boljša je kaka stvar, tem slabša je, kadar se izpridi. Tako je tudi malokatera stvar tako slaba in celó ostudna, kakor napačna pobožnost in praznovernost.

Prav zato nam tudi ne gre beseda iz peresa, da bi opisali, kako je Tonček ljudem pokazal Marijo. Da je bila zlobna prevara, ni treba šele zatrjevati. Med tem, ko se je hudo zvijal in pačil, napovedal je, da pride sama Mati Božja. Nato je vodil ljudstvo v gozd k nekakemu gričku, tu je dal prižgati baklje, in kmalu se je na vrhu pokazala ženska postava. Ubogo prevarjeno ljudstvo je klicalo in se trkalo na prsi, Tonček pa je opominjal ljudstvo, naj nikar ne stopi bliže k prikazni.

Marjetica ni vedela, ali bi verjela, ali bi poslušala svojo pamet, ki ji je pravila, da je bila to samo navadna ženska oseba. V dvomih je hitela domov, ker je bilo temno in je hotela dospeti do Molčinovega, predno bi šli domači spat.

Nekaj dnij potem je primahal trški gospod Valentin v Globoko Drago. Ker je slišal prasketanje pile, zavil je takoj v delavnico, kjer se je nadejal Petáčevega očeta. Gospod je bil zadovoljen, zakaj dobil je očeta, kakor je hotel, samega.

Petáč ni kazal posebnega veselja nad gospodom kapelanom, zakaj ni bil še pozabil sramote, v katero ga je bil zavédel po njegovih mislih on sam. Imel je pa vendar toliko spoštovanja do njega, da je pogoltnil vse žale besede, katere so se mu ponujale. Odkrije se in pokaže gospodu pripravno mesto za odpočitek.

„Nù, oče, kako ste opravili na Molčinovem? Kdaj bo?“ vpraša kapelan, želeč zvedeti o uspehu snubitve.

Petáčevemu očetu se zmračí obraz kakor nebo ob daljnji nevihti; srdito zabije zagvozdo, kakor ne bi slišal vprašanja.

Ko pa gospod Valentin ponovi vprašanje, odreže se razdražen:

„Nič ni!“

„Nič? Zakaj ne?“ začudi se kapelan in stopi pred Petáča. „Zakaj odlašate? Ali mi niste obljubili?“

„Jaz sem vam pač obljubil, toda Molčin vam ni obljubil ničesar!“

„Res je, pa vendar, kako je bilo?“

Gospod prime Petáča za roko in ga prisili, da sede, ker je pila ravno odvalila desko.

„Razložite mi vse, naj se pa med tem nekoliko vode nabere!“

„Veste, sram nas je bilo, ker nismo nič opravili“, začne Petáč nekoliko voljnější, ko se je poleglo v njem razburjenje, in pové na dolgo in široko, kako se je pripravljaj k snubitvi, kako so šli z Grogo in Luko in kako so snubili.

Gospodu kapelanu se je zdelo pripovedovanje sicer nekoliko preobširno in prepočasno, toda tolažil se je, da naposled le zvé vso stvar. Ko pa je pripovedoval Petáč o ‚svetniku‘, ki je bajè jedini vzrok, da je snubitev brez uspeha, ostrmi in se začudi gospod Valentin, zakaj o tej stvari še ni bil čul besede.

„Kdo je svetnik? Povejte mi še jedenkrat o njem! Kje je?“ vpraša naglo kapelan, ko konča Petáč.

Ta pa se zareži, ker je mislil, da je kapelanu prav všeč njegovo pripovedovanje.

„I, nù, kdo je ‚svetnik‘? Pravijo, da tisti, ki ženske biča, slanino pobira in vzame, kar mu kdo prinese. Posebno moč ima do ženskih, zakaj le njim je bolj znan. Tudi jaz nisem dolgo prav vedel. Odkar sem pa pri Molčinovih tako nalletel, pozvedel sem marsikaj od ljudij, ki nosijo v malin. Pravili so mi, kako ljudi za nebesa nabira, kako jih uči, pokori z bičem, prinaša svete ostanke iz svete dežele in iz Rima: v poljsko faro je bajè poslal po neki ženski velik kos lesa, češ da je od Gospodovega križa. Čudim se, da nič ne veste in se za vse nič ne zmenite. Saj bi vendar morali duhovniki najprej poznati takega svetnika!“

In pripovedoval je vse podrobno, kakor je bil slišal, da je gospod kar strmél. Izprva ni gospod Valentin ob vsem pripovedovanju nič hudega mislil, a polagoma se mu je začelo dani v glavi in prišel je do sklepa, da se nekdo grozovito norčuje iz vsega, ali pa grozovito slepari.

„Ali ga poznate?“ vpraša gospod Valentin Petáča.

„Ne poznam ga, ker se mi ne zdi pametno in prav, da bi lazil po gozdih za takim človekom. Molim lahko doma in pa v cerkvi.“

„Prav govorite, tako je“, pritrdi kapelan in ga popraša še o nekaterih rečeh. Ženitev je prišla popolnoma ob vso zanimivost, zakaj kapelanu je le vrelo po glavi, kar je ravnokar slišal, Petáču pa razgovor o snubitvi itak ni bil všeč.

Gospod Valentin se kar nanagloma poslovi in odhiti po polju. Gredoč je globoko premišljeval, da si še vse pripovedovanje iznova dobro predoči, da more trezno soditi počenjanje jednega človeka, za katerim teka stotina drugih brezglavih. Čim bolj je premišljeval, tem bolj je bil prepričan, da mora zvedeti vse od človeka, ki je bil sam navzoč, ali pa mora iti sam v ista zavetja, kjer razkazuje človek svoja čuda. Gospod Valentin je bil vstrajen dovolj, da dožene, kar je sklenil.

Doma mu njegov župnik ni verjel ničesar in se le norčeval in smejal, češ da je Petáč kapelanu natvezel neumnost. Gospod Valentin pa ni bil tako lahkoveren. Vedel je, da ponosen in pošten kmet govori vsegdar resnico, da si ne izmisli take laži.

„In če bi tudi kaj bilo“, reče mu župnik, „kaj škodi, ako ljudje nekoliko molijo in se vnemajo za gorečnost?“

„Ko bi bilo samo to! Toda, kolikor sem slišal ta človek počenja tudi druge stvari, ki nimajo z molitvijo nič opraviti.“

„Ej, če bi bilo kaj hudega, ljudje bi mi bili povedali précej.“

„Prav to je! Prav zato slutim, da je stvar jako napačna, ker ljudje ne pridejo povedat.“

Kapelan ni hotel dalje siliti v župnika, ker je videl, da mu ni zato dosti mari; sklenil je torej pozvedeti še več in ravnati sam po svoji pameti.

Stvar mu je bila čim dalje jasnejša. Naslednjo nedeljo je imel najlepšo priliko prepričati se, da med njegovimi ovčicami nikakor ni vse v redu. Prej je bila ob nedeljah njegova izpovednica vedno polna, v cerkvi je bilo vedno dôkaj ljudij. popoldne se je kar trlo ženskih, ki so molile rožnivenec ali pa križev pot: a sedaj je bilo malone vse prazno. To ni brez vzroka. Sedaj mu je bilo vse jasno, jasno tudi, kaj bo, ako pojde tako naprej. (Dalje.)

Domotožje.

V pustem dolu, ptujem dolu
Potnik nem in samcat kroži,
Žalno mu je lepo lice,
Po domovju se mu toži . . .

Duh človeški, duh človeški,
Bedni potnik v sólz dolini,
Tebi pa se nič ne toži
Po nebeški domovini?

Mih. Opeka.

Brata.

„Gladka cesta v senci loz,
Lahki konji, lahek voz,
Pélji jaderno se v mesto
In izberi tam nevesto!“

Odgovarja mlajši brat:
„Sébi pojdi je iskát!
Tu sem jaz mladenko vzljubil,
Tu jo bodem tudi snubil.““

„Stôri, kar srcé velí!
V mesto mēni tréba ni.
Gospodinji mi mladenka,
Moja delavna rejenka.

Nji odprt je vrt in hram,
Vse je njeno, kar imam.
Davno ljubim jo globoko,
Nji podam srcé in rôko.“

Govora potihne glas.
Mlajši brat ostavi vas.
Sólzo mu oko potoči,
Ko se od rejenke loči.

V rôko seže mu deklè,
Vzdih iz prsij ji privrè:
Srečno src bi bilo dvoje,
Zdaj nesrečno bode troje.

Anton Medved.

Lepi Tonček.

(Povest. — Spisal Podgoričan.)

(Dalje.)

Da bi pozvedel resnico, šel je gospod Valentin v ponedeljek k Molčinovim. „Marjetica je bila doslej vedno pametna in poštena, ta mi bo pač najbolj naravnost povedala, kaj se godi.“ Tako si je mislil duhovnik in korakal polagoma po polju. „Čuden svet“, rekel je večkrat sam sebi: „Sedaj se pritožujemo, da so ljudje prepočasni in premlačni za dobro stvar, sedaj zopet, da imajo napačno gorečnost; sedaj imajo premalo vere, sedaj so zopet lahkoverni. Zares, človek tako rad udari na to ali ono stran, a pravo sredo, kjer je resnica in krepost, to zadene tako težko. Ej, slabi smo, slabi! Potrpeti treba pa delati neustrašeno po vesti za blaginjo bližnjikovo.“ Tako se je tolažil vrli duhovnik, ki je ves gorel za svoj stan, kateremu jedina sreča je bila ta, da je videl srečnega svojega bližnjika.

Na Molčinovem je bilo vse vznemirjeno ob prihodu gospodovem. Zlasti ženski sta težko skrivali veliko zadrego. Tudi gospodu Valentinu ni bilo tako lahko pri srcu, kakor drugokrat, ko je prišel na Molčinovo dobre volje in brez skrbi, ter je lahko izpraševal in odgovarjal. Kako mu je bilo težko, ker je prišel kakor preiskovalni sodnik, in mu je pravil že prvi pogled, da ni vse v redu!

Izprva so se pogovarjali o vsakdanjih stvaréh; ženski sta bili od sile malobesedni in spogledovali sta se; Marjetica je bila sedaj rdeča, sedaj blede; mati pa ni vedela, kaj bi storila, ali bi odšla, ali bi ostala pred duhovnikom.

Naposled se je vendar razpletel pogovor, in gospod Valentin zastavi urno Marjetici vprašanje:

„Zakaj nisi več tako pridna, Marjetica, kakor si bila nekdanj? Nič več te skoro ne vidim v cerkvi!“

Marjetico je pa vzburilo in vsplašilo to vprašanje. Pobesi oči in kri ji zalije obraz. Nekaj jo je tiščalo v grlu, da ni mogla odgovoriti, kakor bi bila rada in bi bila morala. Vest jo je priganjala, naj je odkritosrčna, ali obljuba in prisega ji je vezala jezik. Na pomoč ji pride mati:

„Veste, gospod, delo imamo; dela je dosti, pa se ne moremo odtrgati od doma.“

„Tudi v nedeljo delate?“ zavrne jo ljubeznivo kapelan.

Nobena se ne more opravičiti.

Ker pa gospod ni hotel pustiti lepe prilike, vpraša vznemarno:

„Ali se ne možete nekaj?“

„Od nas se nihče ne moži, samo drugi nas hočejo. Petáč je bil prišel k nam, da bi dobil nevesto za svojega Lukca“, pové mati. „Toda ni bilo nič!“

„Zakaj mu je ne daste?“

„Ej, gospod, ne moremo je še. Pri delu je ne moremo pogrešati, in premlada je še.“

Da bi vendar zvedel vsaj nekaj, vpraša:

„Kaj pa s svetnikom?“

To skromno vprašanje zaprè ženskama sapo, da se spogledata in se prestrašeni ozreta v gospoda, ki ju je živo motril.

„Ali nimaš ž njim nekaj opraviti, dekle?“

V taki stiski Marjetica še ni bila, kar živi. Resnico je morala govoriti svojemu izpovedniku, toda „prisega“ — kakor si je rekla — branila ji je odgovoriti vprašanju. Boj je divjal v njeni neizkušeni duši. Na jedni strani ji je pretila zamera mašnikova, na drugi strani ni hotela škodovati nikomur. Kdo vé, kaj pride iz tega, če pové!

„Povej mi, s kom si se pečala?“ vpraša gospod trje.

„Nič ni bilo nepoštenega, nič hudega ni storila moja hči“, potegne se zanjo mati, ko zbere svoje misli.

Marjetica zbeži, da se izogne nevarnosti, izdati skrivnost ter prelomiti obljubo. Sedaj je nadaljevala mati:

„Ako morate vedeti, povem vam vse. Pečala se ni z nikomer. Res je, da ni bila nekaterokrat v cerkvi, kakor je imela navado poprej, zato pa še ni bila na slabi poti. Bila je pri shodih, kjer so bili tudi drugi pošteni ljudje, kjer je molila in delala pokoro. Vsi pravijo, da jih tam uči svet mož pripravljati se za nebesa in nič drugega. Zakaj se ni omožila, naj ne skrbi nikogar. Pametni in previdni smo sami dovolj, da vidimo, kako bo bolje zanjo“, dejala je potem osorno Molčinka.

„Ali poznate dobro onega človeka, ker se tako poganjate zanj?“

„Nisem ga še videla in žal mi je, da ga nisem. Slišala pa nisem o njem nič hudega. Vsi trdè, da je pobožen in svet mož. Ako ne verjamete, prepričajte se sami v nedeljo na Belem Potoku; tje pride“, izdà se v naglici Molčinka, kateri je bil vzrastel pogum.

Gospod Valentin je pa našel takoj drug načrt, ko je slišal, kam pride Tonček. Pogoltnè jezo, katero so bile provzročile osorne besede Molčinkine, in pravi mirno:

„Dobro! — Nič se ne togotite! Ako pa hočete Marjetici dobro, imejte jo doma! Ne puščajte je laziti okrog. Saj veste, da ni prav, puščati v nemar cerkev in hoditi za ptujimi ljudmi. Sicer pa ne zamerite, mati; upam, da se bomo videli še prav veseli. Z Bogom!“

VI.

Nestrpno je pričakoval gospod Valentin nedelje. Stokrat si je bil že sestavil načrt za svoje delo, kako da zaloti in prime Tončka in ljudstvo. Bal se ni ničesar; da pa utegne doživeti kako sitnost ali bridkost, to si je mislil že naprej.

V nedeljo okoli treh popoldné je stal gospod Valentin za debelim drevesom poleg steze, ki vodi v temno hosto ob Belem Potoku. Pričakoval je shoda in je tu gledal na ljudi, da jih spozna in potem prasne za njimi. Šli so hlastno, posamez, po dva, ali v gručah, ženske in moški, mladi in stari, imoviti in ubogi. Nihče ga ni zapazil. Četudi mu je délo težko skrivati se, moral se je udati, ako ni hotel ljudij prehitro oplašiti.

Ko je ménil, da ne pride več ljudij mimo, krene oprezno za zadnjim, ki je ves vznojen hitel po poti. Prišel je bil izvestno od daleč, ker je bil ves oprasen. Čez kakih deset minut hoda zagleda gospod Valentin med drevjem na pol podrtro oglarsko kočó in na travniku okoli nje ljudij glayo pri glavi. Obstane, da bi videl, kaj počnó. Še so prihajali od tu in tam ljudje.

Neugodno mu je bilo, ker je prišel ravno za kolibo, da ni mogel videti tje, kamor so vsi upirali oči, kjer je bil Tonček. Ker je množica klečala in molčala, slišal je posamezne latinske besede, ki so se brez zveze in pomena razlegale prisiljeno in kakor obupno od kočè. Jasno mu je bilo prvi hip, da se godí ali prevara ali pa neumnost. Nevolja, ki ga je prešinjala zaradi tega, priganjala ga je, da bi planil pred ljudi in jim razkril njih slepoto. Toda radovednost ga je še pridrževala na mestu. Ko pa začuje za seboj hojo, stopi naprej med množico.

Ako bi bilo treščilo v kolibo, gotovo se ne bi bila množica prestrašila bolj, kakor sedaj, ko je stopil med njo gospod Valentin. Sveta jeza mu je žarela na obrazu. Iskal je Tončka, kje bi ga uzrl. Ker je pa ravno klečal pred svojo knjigo, ni ga takoj zagledal.

Kakšna je bila množica, po kateri se je oziral gospod Valentin! Nekateri so povešali oči v tla, kri jim je zalivala obraz, drgetali so od razburjenosti po vsem životu, potuhnjeno so se skrivali za hrbet prednikov, jezili so se nase in na gospoda, ki jih moti; nekateri so pa godrnjali. Hipoma začnè Tonček moliti rožni venec glasno, da ga je vsak čul. Opozorjen je bil na prihod kapelanov.

Gospod Valentin, iz katerega je hotela bruhniti vsa razkačenost, bil je sedaj zopet miren, ker ni hotel motiti molitve rožnega venca. Molil je celó za Tončkom. Ljudje so bili izprva nekam iznenajeni, potem so pa ubrano molili. Gospod Valentin je hotel čakati konca molitve; med molitvijo pa opazi, kako se nekateri umikajo v grmovje. Videl je, da imajo ljudje slabo vest, ker se mu umikajo. Množica je kopnela in se krčila, kar je gospoda sililo na smeh. Rožni venec je bil nenavadno dolg. Tonček se je ozrl večkrat nazaj, da je videl gospoda. Ko na veliko zadovoljnost kapelanovo sklène rožni venec, zapoje Tonček še navadno shodno pesem. Videlo se je, da hoče zadrževati kapelana ali pa pokazati, da se ga ne boji. Prav to pa je dražilo nekoliko vročekrvnega gospoda. Naposled bi se celó zdelo, da je prišel tudi on udeležiti se Tončkove pobožnosti, ne pa zavrunit ga in razgnat ljudstvo. — Ko se pevanje za nekoliko časa ustavi, porabi kapelan priliko, da stopi še bliže pred ljudstvo in Tončka.

„Ljudje božji, kaj delate tukaj?“ zakličè jim glasno. Ko je v odgovor dobil samo nerazločen šum in je videl nemirno gibanje ljudij, obrnil se je naravnost do Tončka in ga krepko nagovoril:

„Če je res kaj božjega strahú v tebi, odgovóri, zakaj sklicuješ ljudi semkaj v te samotne kraje!“

Tonček je bil v zadregi. Ni vedel, ali bi odgovoril, ali bi molčal. Pamet mu je rekla, da je bolje molčati, kakor ziniti kaj neumnega. In molčal je ter gledal navidezno miren predse.

„Odgovori torej vendar, zakaj so ljudje tukaj!“

To vprašanje je bilo tako odločno in zapovedovalno, da je Tončka spravilo iz trdovratnega molčanja.

„Saj sami vidite, da so prišli molit in pokoro delat.“

Ko to izreče, pobere knjigo s tal — prav podobna je bila mašni knjigi — in se obrne v kolibo. Morda ga je skrbelo, da bi se utegnil gospod Valentin mešati tudi v drugo stvar, kaj je namreč z darovi.

A kapelan se ni dal tako hitro odpraviti. Tudi on stopi v kolibo, da bi videl še natančneje, kaj so prinesli danes ljudje za samostan. No, videl ni mnogo več; bilo je že vse popravljeno. Gospod Valentin se je torej zopet polotil Tončka, češ, tukaj v kolibi mu bo odgovoril naravnost. Zato ga vpraša zopet:

„Povej mi sedaj, kaj počenjate tukaj v samoti?“

„Rekel sem vam že, da molimo in delamo pokoro.“

„Kaj pa darovi, ali so ti za pokoro?“

„To je za samostan.“

„Kdo ti je dal oblast, nabirati za samostan? Kdo te je poklical sem, da begaš ljudi po naših krajih?“

„Kdo me je poklical? Bog sam me je poklical. Ali še tega ne veste?“

Kapelana je sililo na smeh, ko se mu je Tonček nekoliko v strahu, nekoliko drzen tako odrezal. A nevolja ga je takoj prevzela:

„Kaj praviš: Bog? Ne Bog, ampak neumnost ali pa hudoba te je sem poslala. Ali ne veš, da je postavil naš Izveličar za svoje namestnike apostole in njihove naslednike? Ali misliš, da smé vsakdo učiti ljudi, kakor se mu zljubi? Ali se nič ne bojiš Boga?“

„Gospod, verjamite mi, da nisem nikomur storil nič žalega in nikogar pohujšal. Če nabiram za samostan darove, ni to nič napačnega.“

„Pa kdo ti je dovolil? Ali se samostan zida tje v en dan? Pokaži mi škofovsko pismo?“

„Ej, to se lože dobi, kakor denar.“

„Denar? Ta je lepa! Kako hudo se ljudje pritožujejo, če jih prosimo za kako popravo v cerkvi. Sedaj pa naj dadó kar na slepo srečo: ali je to prav?“

Med tem pa je čakala pred kolibo množica že težko, kaj bodeta ona dva ukrenila. Večina se je hudovala nad kapelanom, ker jih je prišel motit. Doma naj ostane in moli v cerkvi, kaj bi lazil todi za ljudmi, tako se je čulo. Nekaj

nestrpnih radovednežev stopi v kolibo, in ta trenutek porabi Tonček, da se med njimi izmuza iz kolibe. Hipoma nastane nered in zmešnjava. Ženske, ki so dotlej klečale, začno se pehati in suvati, moški godrnjati in se porivati.

Gospod Valentin ni vedel, kaj bi storil, ali bi šel k ljudem pred kolibo, ali bi se pomenil z onimi, ki so bili prišli motit pogovor.

Obide ga pogum in želja, da bi govoril ljudem, katerim ima oznanjevati besedo božjo. Može odrine ven in stopi pred ljudi.

„Ljubi moji verniki, kaj delate tukaj? Ali nimate cerkve za molitev? Zakaj hodite za neznanim človekom, ki vas moti?“

Gospod nekoliko obstane, da bi videl, kaj porekó ljudje. Toda, ne da bi se kesali zaradi očitanja, odzove se trdovratno godrnjanje, in mračni, srpi pogledi se upró vanj, ne obetajoč mu nič dobrega.

„Svetnik! Svetnik! Svetnik!“ oglasé se nekateri.

Ta trdovratnost in brezumnost razdraži kapelana iznova, da zakriči:

„Kakšen svetnik? Vi ste nespametni slepci, ki vse verjamete! Kaj počenjate? Zakaj se skrivate po samotah, ako ste na pravi poti?“

„Kdor sam lazi po samoti, naj je ne poveduje drugim!“ zavrne ga star dedec.

Glasno pritrdjevanje ga vspodbudi k trdovratnosti.

„Ali ne veste, kaj govori sv. pismo: Kdor vas posluša, mene posluša; kdor vas zaničuje . . .“

„Ali naj zaničujemo svetnika?“

„Zapeljivca, ne svetnika! Ali je to svetnik? Ali vas ne moti in od cerkve odvrta? Zakaj je pa ubežal?“

„Poslušajte! Gorjé mu!“

„Vi bodete pogubljeni, ako bodete še drli za njim!“

Iz množice stopi pred kapelana malinar, sloki Janez, najstrastnejši pristaš Tončkov; srdito pogleda gospoda Valentina in se zagrozi:

„Ako bodete še dalje zasramovali našega svetnika, ne bo se vam godilo dobro. Molčite in poberite se!“

„Poberi se!“ zatuli množica.

Gospod Valentin je bil grozno iznenajen, zakaj ni se nadejal, da je ljudstvo že tako zbesnelo.

„Ali me ne poznate? Ne veste, kdo sem?“

„Poberi se! Nečemo te! Primite ga!“

In ljudje so se jeli gibati, kakor da nekaj hočejo.

Gospod Valentin je izprevidel, da ne opravi danes nič, da so strune že dovolj napete, da se torej mora drugače zaježiti škodljivo delovanje Tončkovo.

„Poberi se!“ razlegne se srditeje kakor prej.

Kapelan je vedel, da z besnimi ljudmi se ne dá pogovarjati. Zato jim zapreti:

„Pomnite, da pride za vsako pregreho kazen! Vtepalo se vam bo še vse brezbožno počenjanje!“

Po teh besedah se naglo obrne in odide domov.

Za njim je vršalo, vmes so se pa razlegali grozeči klici.

Tonček se je bil umaknil v bližnje grmovje in od tam gledal, kaj se bo zgodilo. Videl je, kako so ljudje grozili gospodu Valentinu, kako so se drzno in grdo vèdli proti njemu, kakor bi ne bil mašnik; videl, kako je naposled odšel, in — radi povemo — Tončku se je zdelo tako ravnanje hudo in napačno. Če je bil tudi njemu nasprotnik, pa je mašnik božji in maziljenec Gospodov. Če množica tako ravna, gotovo ni na pravi poti.

Vest ga je spekla, da je on sam tega kriv; ljudstvo je res divje in surovo ravno sedaj, ko je prišlo molit in delat pokoro. Prav vest mu je branila, da se ta dan ni več pokazal ljudstvu, ampak odšel po gozdni poti. Polagoma je odšlo tudi ljudstvo.

Oni večer sta imela kapelan Šarabon in njegov župnik važen razgovor.

„Ali vam nisem pravil, kako je? Prepričal sem se na svoje oči, da je ljudstvo zašlo na kriva pota.“

„Ne bodite vendar taki! Vsaka malenkost se vam zdi hudobija, vsaka nenavadna pot vam je pot v peklo. Potrpite, gospod, vse bo prešlo samo ob sebi!“

„Ali ni to dovolj, da so se drznili psovati me in poditi? Ali je to pobožnost?“

„Vi ste ljudi razdražili, zato so bili na vas hudi. Sicer pa so vneti za molitev, ako gredó tako daleč.“

„Zapomnite si, gospod župnik, da bo drugo pot kak zapeljivec obrnil ljudstvo na nasprotno stran. Sedaj hočejo biti goreči v molitvi, a ko jih dobi kdo drug v roke, bodo postali malomarni za vero in molitev, duhovnikom bodo ne samo obrnili hrbet, ampak jih zaničevali, zmerjali in grdili. Tako je naše ljudstvo. Pač dobro je, toda omahljivo, nevedno in zato potrebuje vodnikov, kakoršne je postavila sveta cerkev sama. Tako je moje prepričanje. Rad, jako rad imam naše ljudstvo, a zanesti se nanje ne morem. Zato lepo prosim, gospod župnik, pomozite mi, da zopet v red spravimo to stvar.“

Menila sta se še dolgo, in naposled je bil tudi župnik teh mislij, da je nevarno puščati ljudstvo po takih potih in da je je treba vedno umno voditi, če hočemo ohraniti mu mir in pravo krščansko življenje.

VIII.

V prijazni bistriški dolini so potekali dnevi brez velikega hrupa. Vse se je vršilo nekam redno. O svetem Tončku se ni govorilo več toliko, ker se niso več shajale množice ljudij kakor pred tedni. Nekateri so mislili, da se je ‚svetnik‘ ujezil in šel drugam, kar so jako obžalovali, drugi so pa vedeli, da je še v dolini, kjer se skriva po samotnih seliščih in zbira okoli sebe le najzanesljivejše ljudi.

Tistega dné, ko ga je bil pregnal z Belega Potoka trški kapelan Šarabon, mahnil jo je bil v Malo goro. Tri dni se je skrival, ker se je bal orožnikov. Ko je videl, da ni nevarnosti, pomaknil se je zopet v dolino, kjer je dobil zavetje pri dobrih seljanih. Po dnevu je tičal v sobi, zvečer pa je obhajal razne pobožnosti z ljudmi, kolikor jih je moglo v sobo. Vsi shajalci so bili jako nevoljni, da se morajo tako skrivati, in mnogo so se trudili, da bi zvedeli izdajalca.

Molčinova Marjetica ni bila ono usodno nedeljo pri Tončkovem shodu. Bala se je, odkar je gospod Valentin popraševal o tej stvari. A kako se je šele prestrašila, ko je slišala, kaj se je bilo zgodilo na Belem Potoku. Zavest ji je očitala, da je prelomila obljubo, ker je prav za prav po njej zvedel gospod Valentin, kje dobi svetnika.

Očitala je materi, zakaj ni molčala pred gospodom, zakaj je izdala shajališče. A mati ni hotela biti prav nič kriva. Polagoma se je hči umirila, in morda bi se bila pomirila vsa hiša, ko bi ne bila prišla k Marjetici nekega večera znana nam Marijanka.

Kaj jo je neki privédlo sem na Molčino? V skrbi je bila za svojo učenko in se bala, da bi se utegnila izneveriti svojim sklepom. Pa tudi naznaniti ji je hotela, kje je sedaj Tonček in kam se nekateri izvoljeni shajajo. Tudi jo je povabila, naj pride kmalu tje, ker tam bo naposled zvedela, kateri stan naj si izbere.

Kakor je povedala Marjetici Danska Marijanka, bil je tedaj Tonček na Bistrici pri slokem Janezu.

Janezov malin na Bistrici je veliko poslopje na samoti, ležeče daleč od okrajne ceste in občinske poti. Po ozkem kolniku se pride od malina na občinsko pot, dve ali tri steze držé v stranske vasi. V malin prihajajo ljudje največ po opravkih, sicer malokdo zaide vanj. Pri slokem Janezu se je oglasil največkrat naš Tonček. Janez mu je bil zvest, vrh tega tudi radodaren. V malinu je bil Tonček varnejši, kakor po drugih seliščih, kjer bi prihajanje in odhajanje ljudij vzbujalo pozornost.

Tu le-sem se je napotila Marjetica drugi večer po pogovoru z Marijanko. Šla je urno po kolovozni poti, zatopljena samó v misli o svojem stanu, ne meneč se za nič drugega. Bila

Mati Božja. (Slikal G. Staal.)

je preprosta in pogumna deklica. Prav zato in ker je bilo že nekoliko mračno, ko se je bližala malinu, ni opazila, da sta prihajala po mali

stezi od leve dva možaka, slabo opravljena, kakor bi bila delala v gozdu. Šele, ko stopita s steze na kolovozno pot, zagleda Marjetica

obe postavi in se nekoliko zgame. A mislila ni nič žalega, češ, delala sta v gozdu in sedaj gresta v malin. Celó pozdravi ju, ko ju dojde, potem pa hoče stopiti naprej, ker je hodila hitreje kakor ona dva.

„Kaj se ti tako mudi, deklica? Pojdimo skupaj, da bo večja družčina“, reče mlajši in se odurno zasmije.

„Vidva gresta počasi, meni se pa mudi“, veli Marjetica in hoče zopet naprej, a drugi stopi tudi hitreje in jo hoče ustaviti.

„Počakaj vendar, saj ni daleč do malina in do svetnika“, midva greva tudi tje. Zakaj bi ne hodili vsi trije skupaj?“

Marjetica se je res nekoliko ustavila in šla počasneje, ne da bi kaj odvrnila. Ona dva sta pa govorila vsakdanje stvari in pospešila korake, da sta bila skoro vštric deklici. Par streljajev gredó tako vsi trije; Marjetici je bilo mučno v srcu. Ko pa pridejo do steze ob desni strani, pravi starejši:

„Deklica, pojdimo po tej stezi; tukaj je bliže.“

„Oh, čemu tje? Le naravnost!“

A možak se ni zmenil za odgovor, ampak prijel deklico za roko in jo hotel obrniti na stezo.

Nepopisen strah prešine sedaj ubogo Marjetico. Kar je slišala kdaj o roparjih in strahovih, vse ji pride hipoma na misel. Kakor bi trenil, iztrga roko možkemu, zasuče se in steče z neverjetno naglico po kolovozu nazaj. Moška se najprej spogledata, potem pa jo udarita oba za njo. Začela se je grozna gonja. Kakor beži srna pred pasjo lovsko jato, tako je bežala Marjetica pred preganjalcema. Strah dá moči; deklica je hitela urneje, kakor ona dva, in ju je imela kmalu nekoliko za sabo. Čim dalje bolj zadaj so se slišali koraki možkih, in že ji je sijala vesela nada, da jima uide. Toda zasopla se je bila, moči so jo jele zapuščati. Videla je, da ne bo mogla dolgo tako bežati. Za gričkom, kjer ni videla preganjalcev za seboj, zavije s kolovozu v stran, da bi ju zmotila. Vajena take hoje, tekla je še vedno urno med drevjem in grmovjem, dokler ni zaslišala šumenja bližnjega potoka.

„Čez potok!“ reče sama sebi in poleti po jarku do bistre vode. Pogleda, kje bi bila najplitvejša, in brez pomišljanja jo udari čez potok. Vsa premočena pride čez. Ob bregu se je vpenjala med grmovjem in kmalu prišla v goščavo. Srce ji je bilo tako, kakor da se hoče razpočiti, sapa ji je uhajala, morala je obstati in nehoté je sedla na tla.

Sreča ji je bila mila, preganjalcev ni več čula. Toda mrzav jo izpreleti, ko je sedela nekaj trenutkov. Njena kri je bila vsa razvnetá, mokra

je pa bila do kože, vsled česar ji je bilo kaj neprijetno in slabo. Ko se ji je zdelo, da ni več v nevarnosti, vstane in se ogleda, kje je. Spozna, da je daleč od doma in vrh tega precěj v stran od poti. Toda nazaj na pot iti ni kazalo, ker morda ona dva tam prežita; zato je polagoma šla po grmovju ob bregu naprej s težavo, ker je bilo skoro že temno. Za kake četrt ure pride na senožet. Četudi ji je bilo hudo v glavi, vendar je z veseljem pozdravila ložjo pot in zdrčala navzdol do potoka, da bi ga zopet prebredla in potem krenila proti domu. Kakšna sreča se ji je zdela, da je bila tema, ko je šla proti domači hiši! Kaj bi sicer ljudje rekli, kaj bi si mislili!

A kdo sta bila ona dva človeka, ki sta bila napadla Marjetico? — Ono shajanje in donašanje darov je hotelo porabiti nekaj malopridnežev v svoj dobiček. „Čemu bi donašali Tončku denar in blago“, reklo je par potepuhov, „mari ga mi vzamemo!“ Dva taka človeka sta prežala oni večer na dohajajoče ljudi in sta hotela nekaterim s silo odvzeti denar. Molčinova jima je prišla v roke, pa srečno tudi ušla. Videlo se je, da sta bila šele začetnika v takem rokovenjaštvu. Tem bolje sta pa znala krasti po dnevu in po noči v hišah in hlevih. Sedaj sta se delala za berača, potem za delavca, drugič za popotnika. A ta dva nista bila sama, marveč kmalu se je nabrala cela družba tatov, silnih in zvutih grabežev, ki so ljudem delali veliko škodo.

Na Molčinovem so bili kaj vznemirjeni, ker Marjetice tako dolgo ni bilo; Molčina, on in ona, sta si očitala, da premalo pazita nanjo, in drug drugemu sta si oponašala, da ji dajeta potuho. Zadnjo besedo je rekla odločna Molčinova mati, ki je dejala, da se ni bati za hčer, saj je dosti pametna in tudi ni šla v nikako nevarnost. Vendar žena ni mogla zaspati zaradi dušnega nemira, in ko potrka ob najstih Marjetica na duri, gre ji hipoma odpirat. Oh, kako se prestraši vse premočene in premrazene hčerke, ki je stala pred njo! Groza je bilo mater, ko je slišala o hčerinem begu, tresla se je s hčerjo vred po vsem životu. Česar ji niso dopovedale besede duhovnikove, sedaj ji je bilo mahoma jasno, da ni bilo nikakor prav puščati mlado hčer samo med nepoznane ljudi. Kako lahko se zapravi poštenje in življenje! In kdo bi bil kriv take nesreče? Mati, ki bi morala biti dovolj pametna in voditi svojo hčer, ne pa trmasto nasprotovati možu.

Marjetica je silila v posteljo, da bi se odpočila in umirila, pa tudi, da bi ne prišli drugi domači gledat je in nadlegovat z vprašanji. Oh, kakšne sanje so jo mučile po noči! Grdi in zarastli možki so jo lovili in za njo vpili, ona pa je hitela ob bregu potokovem, da bi ušla. A

zdrzne se ji, da pade v vodo. Voda jo zaliva od vseh strani; kako ji je mrzlo, roke steguje in kliče mater — — —

„Marjetica, Marjetica!“ jo pokliče mati, ki je prišla k hčerini postelji in našla razmetano njeno odejo. Odene jo, in hči kmalu zopet zaspi.

Drugo jutro Marjetica ni vstala; tožila je izprva še vedno o mrazu, potem pa o vročini. Obraz ji je začel žareti, debel pot jo je oblil, ob enem je čudno govorila, kakor bi se ji mešalo.

„Moj Bog! Moj Bog! vročnico ima!“ zajoče mati in ji briše pot z obraza. Zares huda bolezen se je lotila deklice; pa saj ni bilo čudno pri njej, ki je prejšnji dan prebila toliko strahú, tako napenjala svoje moči in se tako močno prehladila.

Molčina je hčerina bolezen pretresla; pred jednim dnevom je bila še zdrava kakor riba, ali sedaj že nikogar ni poznala.

„Po gospoda pojdi in prosí jih, naj pridejo pogledat!“ reče žena možu.

Molčin je hitel v trg po gospoda Valentina. V trškega ‚padarja‘ — bil je mož iz stare šole — so imeli ljudje malo zaupanja in so ga baje klicali le tedaj, kadar je bilo treba koga spraviti pod zemljo.

Gospod Valentin gré brž z Molčinom; med potoma zvé, kako je zbolela hči. Ošteval je pošteno Molčina ter mu očital, da je sam kriv hčerine bolezní. Zato je pekla vest še bolj očeta,

in bal se je resno, da mu umrje. S strahom in upom sprejme Molčinka gospoda; a ni ji očital trdovratnosti in nepremišljenosti, saj je videl, da je že dovolj kaznovana.

Marjetica ni umrla, dasi je bila jako bolna. Dali so ji sicer zakramente za umirajoče, a gospod Valentin je stariše za dva dni potolažil, rekoč, da bo njena krepka narava kmalu premagala vso nevarnost. Tako je tudi bilo. Kako se je hčere veselila Molčinka! Ni ji mogla prehaliti modrih nasvetov gospoda Valentina, po katerih so jo zdravili in tudi sezdravili brez zdravnika. Sedaj je vedela, kdo je njen pravi prijatelj in pastir, kdo pa samo moti mir in srečo v družinah in soseskah.

Večkrat so se bili pri Molčinovih oglasili orožniki. Hoteli so govoriti z Marjetico. Seveda jih niso pustili k bolnici. A ko je že hodila, povedali so ji, kaj hočejo orožniki. No, povedati ni mogla mnogo, saj ni gledala nobenega onih klatežev v obraz, le to je vedela, da sta bila slabo oblečena, kakor gozdna delavca.

Če so bili pa marljivi orožniki, bili so še marljivejši tatovi in grabeži. Ni bilo dné, da bi se ne bilo slišalo o zlodejstvih. To je ljudi tako plašilo, da so čim dalje bolj pozabili Tončka in jeli čudne reči govoriti o njem. Rekli so, da je celó on poslal nadnje to tatinsko druhal.

Tako hitro premeni ljudstvo svoje misli, tako naglo se zapravi njegova milost.

(Dalje.)

Tlačanje.

(Povest. — Spisal Podravski.)

(Dalje.)

VI.

Ura je bila že devet, ko zapazita čuvajoča stražnika, da se nekaj črnega pomika iz doline navkreber proti koči. Takoj pokličeta tovariše, ki pridejo hipoma gledat. In res, stražnika se nista motila. Ostre oči drvarjev so videle, kolikor se je dalo videti ob tem času, da so ta črna, počasi bližajoča se bitja ljudje, in sicer že poprej napovedani lovci. Sedaj pa le gorjače v roke, težko pričakovani trenutek je prišel! Mahoma posežejo v kot vsak po svojo gorjačo, le stražnik je držal v roki ostro nabrušeno sekiro. Ker pa so bila vrata za vse preozka, zato so mogli le spredaj stoječi drvarji opazovati napadalce, ki so se počasi bližali, boječ se, da se v klancu preveč ne upehajo.

Drvarji, ki so težko pričakovali napada že poprej, postali so sedaj kar nestrpni. Vse počasi se jim je bližal sovražnik. Nekateri izmed njih bi bili radi kar zdirjali nanj iz koč, tako so jih srbele roké. Toda kaj takega bi bilo sedaj, ko so tako dobro zavarovani, naravnost neumno. Hoté ali nehoté so morali čakati, da pride sovražnik dovolj blizu pred napeti lok.

Tudi tega čakanja je bilo naposled konec. Temne postave so dospele tiho prav pred napeti lok. Sedaj dvigne stražnik sekiro ter preseka pripeto vrv. Vrv se utrga, lok šine po zraku, na gazu pred kolibo pa se začuje grozen krik. Spredaj stopajoči lovci so grozno zatulili ter po bliskovo naglo šopadali nazaj na poslednje, ki niso mogli razumeti, kaj se je zgodilo. Kakor bi trenil, ležali so vsi razmetani po

Lepi Tonček.

(Povest. — Spisal Podgoričan.)

(Dalje.)

VII.

Toplo poletje je ogrevalo prebivalce bistriške doline. Imeli so na polju obilno dela, ki jih je čez dan utrujalo tako, da so imeli radi po noči mir in tudi ob nedeljah počitek. Zato je umevno, da je gorečnost za lepega Tončka jako ponehaval. Saj je na svetu že taka, da se nova reč ljudem naglo prikupi; a, ko so se je navadili nekoliko, ohladé se in jo zavržejo. Da bi kdo nosil darove v malin, na to tudi ni bilo misliti, odkar se je bila razvedela nesreča Marjetičina.

Prav ta nesreča je storila, da so se Bistričani razločili v dve strani. Na jedni so rekli: Prav se ji je zgodilo, zakaj pa hodi sama okrog! Na drugi pa so jo obžalovali, češ, ubogo dekle, koliko mora trpeti v svoji pobožnosti in gorečnosti! Tudi pri Petáču sta bili obe stranki. Gospodar Petáč je bil skoro zadovoljen in večkrat je ponavljal: „Prav jim je, sedaj se jim bo pač malo obesil njihov napuh. Sedaj se Molčinovim vtepa, da so nas tako odpravili.“ A Lukec je bil milejšega srca, Marjetica se mu je smilila. Vesel in ponosen je bil na to, dá je ušla „dvema razbojnikoma“, kakor je rekel, in mislil je še pogosteje nanjo kakor poprej. Postala mu je zanimiva oseba, ki ni kar si bodi, ampak ki je že kaj izkusila. Imel jo je rad poprej, a sedaj še bolj. Rad bi ji bil to povedal, a ni imel prilike za to.

Tudi Tonček je zvedel o nesreči lepe Marjetice. Speklo ga je v srce, ne vemo pa, ali bolj zato, ker ni prišla k njemu, ali zato, ker se ji je tako hudo godilo. Kaj čuda torej, da je tudi on nanjo mislil večkrat, kakor bi bilo potrebno za njegov poklic. In nastala mu je prav posebna misel, ki bi brez te nezgode ne bila prišla v glavo Tončku: namenil se je iti za nekoliko časa k Molčinovim. Danski Marijanki je razodel ta sklep, in po nekolikem premisleku ga je odobrila.

„Molčinovi še niso prav trdni; prav je, da jih greste potrdit. Tudi je Marjetica jako potrta, treba jo je potolažiti. In Molčinovi so dobrih rok, imajo tudi denarja več, kakor ga potrebujejo. Torej se bo tam lahko dobilo dokaj za samostan, kateri naj bi bil sezidan čim najpreje.“

„Oh, da bi bil kmalu sezidan!“ dostavil je Tonček, „svet je sila hudoben; kar nas je dobrih, moramo bežati v samoto.“

„Hudoben, hudoben“, dostavi Marijanka, najzvestejša privrženka Tončkova.

Pri Molčinovih so želi pšenico in imeli nekoliko dninarskih žanjic. Zato je Molčinka z večjo skrbjo pripravljala predpoldnem južino in se sukala sedaj pred pečjo, sedaj pri ognjišču, sedaj pa v kuhinjskem hranišču. Ravno je bila zgnêtla testo in bila vsa móčna, kar stopi nekdo skozi vežna vrata, ki so bila nasproti kuhinjskim, in zakliče:

„Hvaljen bodi Jezus Kristus! Mir vam bodi!“ Te besede so se glasile jako slovesno, zato je mislila Molčinka ob prvem pogledu, da je kateri izmed domačih duhovnikov, ali pa kak redovnik, ki prosi darov. Prestrašila se je ne malo in hitro ob beli predpasnik brisala móčne roke in odvihavala rokava, da ne bi taka stopila pred gospoda.

Toda, kako se začudi, ko stopi v vežo in ne more spoznati ne domačega gospoda, ne redovnika, ampak zagleda neko nenavadno prikazen: temno, na pol kmečko, na pol gosposko oblečeno postavo, tako nekam, kakor so oblečeni cerkveniki ali pa dacarji. Obstala je naša gospodinja, ne rekši niti besedice. Samo vprašajoče je gledala, da bi doznala, koga ima neki pred seboj.

„Ali ste vi mati Molčinka?“ povpraša prišlec z mehkim in jako prijetnim glasom.

„Jaz sem, jaz, če mene iščete. Pa povejte, kaj bi radi, da vam postrežem, če morem.“

„Nekaj imenitnega bi rad z vami govoril, kar se tiče vas in vse vaše hiše.“

Molčinka je hipoma pozabila kuhinjskega dela in zgnetenega testa, pa stopi pred ptujcem proti „hišnim“, t. j. pritlične sobe vrtom in povabi prišleca, naj gre za njo.

„Stopite v hišo, stopite! V veži je dim, tukaj pa bodete nekoliko sedli. Ne zamerite, tako sem umazana, ker pripravljam za žanjice južino. No, kdo pa ste vendar, če smem vprašati?“

Ker je gospodinja mislila, da je človek bolj s kmetov, kakor pa iz mesta, dobila je kmalu poguma za tako vprašanje, zlasti, ker jo je silno priganjala radovednost.

Bila sta že v hiši ali vkupni sobi in skozi okna je posvetila obilnejša luč na prišlečev obraz. Molčinka je bila stopila predenj in se sedaj natančneje ozrla vanj. A kar izpreletelo jo je nekaj in urno je povesila oči: prišlec se ji je zdel še mlad in jako lepega, mehkega in vabljivega obraza. Na ptujčevih ustnicah pa se je zazibal

smehljal, ko je opazil, kaj je tako ganilo Molčinko.

„Mati“, začel je govoriti, „morda me niste še videli, slišali pa ste gotovo o meni. Jaz sem poklican, da oznanjujem pokoro in da kličem ljudi v samoto. Zato sem se namenil zidati velik samostan, kjer bodo imeli pribežališče vsi, ki hočejo obvarovati se zapeljivosti tega sveta in zapustiti posveto imetje.“

„Vi ste torej ‚svetnik‘, šine naglo iz Molčinke, in natanko pogleda moža, da bi se poprej prepričala z očmi kakor z besedo.

„Nikar ne recite tako, mati! Jaz sem nevreden božji služabnik, ki bi zares rad živel sveto, pa saj veste, mati, kakšen je svet.“

Molčinka je bila pozabila hčerke Marjetice, ki je žela na njivi; sedaj pa se je spomni: nevolja ji omrači srce, in na čelu se ji naredi par gub. Nekaj ji je hotelo reči, da je ‚svetnik‘ kriv hčerine nesreče. Toda ko pogleda zopet v mirni in lepi obraz prišlecev, razprši se vsa nevolja. A ni vedela, kaj bi rekla.

Prišlec nadaljuje: „Slišal sem, kaj se je dogodilo vaši hčeri. Poznam jo. Prav zato sem prišel tudi k vam. Hudo mi je, a jaz nisem kriv. Tako razdira hudobni duh naše delo in odganja ljudi od pobožnosti. Pa ne smemo omagati. Tudi jaz se ne dam oplášiti. Prišel sem naravnost k vam, da potolažim vas in vašo hčer in potrdim v dobrih sklepkih.“

Žena se je nekoliko čudila temu govorjenju, nekoliko ga je bila vesela, nekoliko pa tudi nevoljna. In skoro bi se bila usula nanj njena nevolja, ker je bila prebila toliko strahú med hčerino boleznijo, toda premagala se je. Spomni se pa tudi kuhinje in južine in zaskrbi jo, kakšna bodo jedila, če bo še dolgo govorila s tem človekom. Huda zadrega se je polasti. Tončka — on je namreč bil — vendar ni lahko odgnala od hiše, kuhinje tudi ni mogla pustiti. Torej ga poprosi, naj počaka, da opravi delo, in ga povabi v gorenjo sobo, kjer je mati Molčinka po navadi postregla boljšim gostom, da ni vsak človek videl, kaj jedó ali pijejo. Tonček si ni dal dvakrat reči. Pohlevno je šel za gospodinjo in stopil v lepo kmečko sobo, kjer je bilo par postelj in nekaj predalnikov za obleko. Tonček se ozre okrog in ko zagleda na zidu sveto razpelo, pade na kolena in stegne široko obe roke, da je Molčinka kar strmela in si ni upala niti dahniti. Bil je Tonček kakor zamaknjen in nepremakljivo je tako obstal. Izprva ni vedela žena, kaj bi storila; polagoma pa jo je le premagala skrb za južino in pustila je Tončka samemu sebi. Seveda se ji je jako omajal njen sum zastran Tončkove svetosti in jela je zopet verovati, da je ‚svetnik‘, zakaj sicer ne bi mogel tako rav-

nati. Saj njeno grešno srce nikoli ne prešine pogled na sveto razpelo tako, da bi padla na tla in razprostrla roke.

Kdo bi se čudil, da je bila naša mamica danes tako raztresena, kakor še nikoli, odkar kuha za svojo družino! Sama ni vedela, ali bi premišljevala srečo, da je prišel sveti mož, ali bi mislila na južino. Napisali bi lahko celo vrsto čudnih dogodkov, ki so se dogodili to dopoldne v kuhinji. Ubila je dva lončena piskra; jedno jed je osolila dvakrat, druge nobenkrat; vnela se ji je zabela, osmodil se je močnik; trikrat se je opekla in hudo zajavkala, naposled je zajela nekaj pen iz kipečega lonca, a segla pregloboko in zajela preveč: vse pa je vrgla tje v kot, da je priletelo naravnost na mačka, ki se je od bolečine grozno zadril in odletel skozi vrata.

Take reči so se godile v kuhinji tedaj, ko je bil po mnenju Molčinove matere Tonček zamaknjen. Uboga mamica! Kakšen šum je bil opoldne okoli mize! „Oh, te žanjice“, javkala je žena, „nobena reč jim ni prav!“ Ta jed je bila preslana, ona nesoljena, tretja osmojena. Še Marjetica, ki je nosila na mizo težke sklede, bila je vsa zmešana in ni mogla umeti, kaj je neki to, da je danes vse narobe.

Med južino je šla Molčinka nekaterikrat po stopnicah v gorenji del in nesla nekaj, a nihče ni vedel, kaj. Mi pa vemo, da je bilo pač za Tončka, in sicer dobro kosilce, ki mu je šlo dobro v slast. Sploh je bil ta dopoldan jako čuden, in delavke so se gredé od južine spogledovale, češ, kakšni so vendar ti Molčinovi!

Žanjice so šle kmalu zopet na njivo, Molčin pa in hči sta ostala še doma, kakor bi hotela zvedeti, kaj se je neki pripetilo materi, „da so danes taki.“ Uboga Marjetica, v kako zadrego je prišla, ko ji je mati povedala, koga imajo pod streho! Če je že mati poprej premišljevala, kako bi se prav za prav vèdla s Tončkom, ali z nevoljo, ali s prijaznostjo, kaj še-le deklica! Toda — da bi mu očitala — kaj neki? Kaj ji je storil žalega? Kaj more za to, da sta jo napadla rokovnjača! Ne, Tonček le ni kriv ničesa. Tonček je dober in svet mož — tako je sklenila premišljevanje in se naposled napotila, da gré z materjo in očetom pogledat v gorenjo sobo.

Kaj bi pripovedovali podrobnosti dalje! Tonček je prišel v Molčinovo hišo in v njej je tudi ostal. — Ali bi ga bili mogli vreči iz hiše? Tukaj je molil z razprostrtimi rokami, vzdihoval, točil solze, imel bič v roki, in ljudje, najbolj pa domači, so ga hodili gledat. Nikomur ni branil, še prijazno jih je pozdravljal in večkrat nagovoril mnogo ‚slajše kakor dobri gospod župnik sam.

Sedaj je bila za Marjetico lepa prilika, da zvé, za kateri stan je od Boga namenjena. In vendar ni vprašala. Čudno ji je bilo v srcu vpricho tega človeka. Če je pogledala v njegov obraz, stresnila se je, ne vedoč, zakaj. A toliko ji je bilo jasno, da je ta mož lep, jako lep, da ji je celó nekako všeč. In ta pogled! Ne, ne, ne smeš se ozirati vanj, rekla ji je vest. Nemirna je bilo silno, omahovala sedaj na to, sedaj na ono stran, zlasti mučno ji je bilo zvečer ob shodih. Ali naj bi molila, ali bi mislila na svoj stan — ali pa želela, da bi Tonček čim najpreje odšel, od koder je prišel? Saj je bilo res neumevno, da ostaja v hiši, kjer nima nobene opravka.

Tretji dan, odkar je bival Tonček v prijazni Molčinovi hiši, sreča Marjetico na gorenji veži.

„Marjetica, zakaj se me ogiblješ in ne prideš k meni?“ vpraša jo z milim glasom.

„Saj nimam ničesar opraviti pri vas.“

„Kaj pa tvoj stan? Ali me nisi že vprašala, kaj bi storila?“

„Vprašala sem res, pa to je bilo pred mojo boleznijo.“

„Ali sedaj že veš, kaj je volja božja?“

„Gospod kapelan so rekli, da je volja božja to, za kar ima človek resnično veselje in dobro voljo, pa privoljenje starišev.“

„Ej, Marjetica, verjami, ti si za to, da v samoti Bogu služiš in daš svetu slovo. Ali ni škoda, da bi se pohujšala med svetom?“

„Zakaj bi se pohujšala? Če se nisem doslej, tudi zanaprej se ne bom.“

Tonček je videl, da je Marjetico prevzel ves drugačen duh, zato pravi, globoko vzdihnivši:

„Oh, Marjetica, ti še ne veš, kaj te čaka med svetom! Zapusti ga, pojdi v samoto! Jaz ti bom pomagal, da se rešiš vseh nevarnostij. Marijanka, tvoja znanka, tudi pojde in sicer kmalu. Vse je že dogovorjeno.“

Marjetica je kar vstrepetala, tako jo je pretresel njegov vzdih. Ni mogla izpregovoriti besedice. Zato je nadaljeval Tonček:

„Vem za samostan, kamor bi lahko vstopila. Le povej, da hočeš!“

„Počakajte vendar, da se posvetujem z gospodom kapelanom, ki so moj izpovednik.“

Obmolknil je tudi Tonček, vzdihnil še je denkrat in se obrnil v navadno svojo sobico.

Marjetica pa je odšla doli vsa omočena in s potrjim srcem.

Molčin je bil odkritosrčen mož, ki je povedal vsakomur, kar je bilo treba. Povedal je tudi Tončku, da se mu čudno zdi, zakaj ga neki ni še videl doslej nikdar v cerkvi.

„Ali mislite, da človek ne more biti skrit? Sicer pa le pojdite v nedeljo k prvi maši in lahko me bodele videli.“

„Lepi Tonček je pri Molčinovih, Lepi Tonček bo v nedeljo pri prvi maši“, ta govorica se je širila, in ko je prišla nedelja, vedelo jih je toliko za to posebnost, da je bila cerkev skoro polna.

Radovedno se je oziral marsikdo, da bi zagledal Tončka. A ni se jim izpolnila želja. Mnóžica ga je bila potisnila nevedé v kót pri levem stranskem oltarju tako, da ga ni bilo lahko najti. Četudi je bil šel zgodaj v cerkev, in je želel biti na očitnem mestu, vendar se mu ni izpolnila želja. Po maši, katero je opravljal gospod župnik, pozvoni k obhajilu. A sedaj se prerije Tonček skozi množico in dospe do obhajilne mize. Težko in glasno je sopol in oči dvigal proti nebu. Vsem se je zdelo čudno to vedenje in obe ženski, njegovi sosedi, sta se nekoliko odmaknili od njega. Ko pa pride župnik s svetim obhajilom do njega, takrat se odmakne z glavo in z zgornjim telesom od obhajilne mize, razprostre roke, kakor bi iskal neko stvar, zviije se sem in tje, odpre usta in čudno zvrtili oči. Župnik se prestraši, misleč, da je prišla tega človeka božjast, a ker je oni le klečal, počakal je, kaj bo. Šele, ko se Tonček pomiri, dá mu mašnik sv. obhajilo.

Sedaj je videla vsa cerkev Tončka. To je bilo šepetanja in stikanja glav, kaj pa šele govorjenja medpotoma proti domu!

Kapelan Šarabon je kmalu zvedel, kdo je v cerkvi. Mislil je, da je Tonček že odšel iz kraja, zato ga je jezilo tem bolj, da še vedno ne dá ljudem mirú. Po cerkveniku mu najprej sporoči, naj se kmalu spravi strani, če ne, da ga bodo poiskali orožniki. Nato pa, ko je odšel iz cerkve, pokliče dva zanesljiva moža in ju naprosi, naj gresta opazovat, kam neki pojde Tonček.

„K Molčinovim“, sporočita mu zasledovalca, ko se vrmeta h kapelanu.

„K Molčinovim“, ponovi kapelan. „V tem človeku tiči nekaj vražjega. Bomo videli!“

(Konec.)

vrnila po peči. Le počakaj, Janez, bomo jo že izvohali.

Nedelja je bila. Agata in Polona sta se napravljali v cerkev. Agata je kmalu odložila svoje delavno krilo, oblekla se v rožasto in si privezala belo pečo. Nato je pristopila k Poloni in ji pomagala pritrčiti si pas. Pred njo na mizi je bila mala podobica, katero je imela Polona shranjeno med obleko.

„Polonica! Bog vé, kako podobico bodo letos dali gospod kapelan, ko pridejo biro pobirat?“

„I, boš že videla; kaj si tako radovedna?“

„Čaj, pokaži mi svoj molitvenik!“

Agata je neizrekljivo rada ogledovala podobice.

„Kaj ga še nisi nikoli videla?“

In Polona zaloputne pokrov obilne skrinje, v kateri je imela shranjeno obleko in tudi molitvenik.

Agati pa se čudno zazdi to vedenje Polonice. Še bolj jo prijema ženska radovednost.

Opoldne prideta iz cerkve. Polona pusti ključ od skrinje v ključavnici. Težko je čakala Agata, da odide Polona v kuhinjo. Odpre skrinjo, pogleda po njej, premeče nekaj obleke in — kaj najde?

Tisti „papierček“, in pa „srček“, ki ga je bil kupil Cene Poloni.

„Bog in sveti križ božji! Ahá, sedaj pa že vem, kaj je! Saj sem vedela, da ni brez vsega.“

Od veselja si mane roke in toliko, da ne pozabi deti zopet v red obleke in zapreti skrinje. Naravnost hiti v hlev; tukaj najde Janeza, ko je ravno živini pokladal.

„Oh, Janez, kaj sem videla!“

„I, kaj pa?“

„Ne. Povem pa ne, za nobene denarje ne.“

„Meni boš pa vendar povedala! Le čakaj, drugi teden pride Tirolec po voli. Če ne poveš, ne dobiš nobene dvojče.“

„Samo tebi, Janez, saj veš, drugemu ne!“

In Agata pové, kar je videla.

„Saj to ni nič takega, Agata! Bog vé, koliko si jih ti pokupila v svojih mladih letih!“ ponorčuje se Janez.

„Oh, nikoli ne nobenega. Kdo je to rekel? Kako bi si upala potem pogledati komu v obraz? Kaj misliš?“

Agatin glas je bil vedno višji. Janez ni hotel nadalje govoriti o tem. Neko prirojeno spoštovanje ga je odvrnilo, da se ni norčeval iz ženice. Sédel je na jasli, podprl glavo s komolcem in se zamislil v to, kar mu je povedala Agata.

Skrivnosti ni zvedel samo Janez, ampak še tisti dan tudi Agatina prijateljica. In ta prijateljica je imela zopet prijateljico in ta zopet drugo. Vse so zvedele skrivnost.

Agata pa se je doma smejala na tihem. Kadar sta se med tednom srečali s Polono, vselej je morala ta ugibati tisto čudno uganko na Agatinih ustih.

„Agata, zakaj se zmerom smeješ?“ povpraša jo resno Polona.

„I, dobro se mi zdi, hi, hi, hi!“

„No, kaj se ti zdi dobro?“

„To, kar zate ni dobro. Hi, hi!“

„Nikar me ne jezi, Agata! Saj tudi jaz tebi ničesar ne zakrivam.“

„Kako si rekla? Še jedenkrat povej!“

In Agata pomoli uho precèj blizu Polonice ust. Dekle pa je zardelo. A brž se ohrabri:

„Če ne poveš, ne govorim s teboj ves teden.“

Te besede prestrašijo Agato. Take jeze ni marala. Zato ji pové, kar je zapazila.

Polonice se poloti silna skrb in s povzdignjenima rokama prosi Agato, da ne bi nikomur nič povedala o tem. Stara dekla je zadovoljna s svojo zmago. Zvé od Polone tudi, kdo ji je dal ono stvar. Potlej jo prav po materino posvari, da se naj ne zapleta v pregrešno zvezo. „Taka darila so hudičevi trnki“, dejala je Agata. Nazadnje šele, pa tudi komaj na pol, obljubi, da o tem nikomur nič ne pové. (Dalje.)

Lepi Tonček.

(Povest. — Spisal Podgoričan.)

(Konec.)

VIII.

Naš junak je slutil, da se zbirajo nad njim pogubni oblaki, da posebno kapelan Šarabon ne bo miroval sedaj, ko se je pokazal ljudem v cerkvi očitno. Čutil je med potoma, ko je šel iz cerkve k Molčinovim, da veje po dolini

druga sapa, zakaj nikdo mu ni hotel izkazovati takih častij, kakoršnih je bil vaju na shodih. Ljudje so se mu umikali in za njim šepetali; za njegovega prijatelja in pristaša se ni pokazal nihče. Zato je bila njegova jedina nada še Molčinova hiša, kakor tudi malinar, Marijanka in še nekaj drugih zanesljivih duš.

Pač res ni miroval gospod kapelan. „Tega počenjanja mora biti tukaj konec“, zakliče sam sebi, ko pride po dopoldanskem svetem opravi v župnišče, svest si svoje dolžnosti.

Nemirno je hodil nekaj časa po sobi gori in doli, potem pa sede na stol ob mizi, na kateri je bilo naloženih mnogo knjig in listov, podpre glavo s komolcem, komolec upre ob nogo: tako je slonel gospod kapelan, kadar je mislil kaj težkega. Kuharica ga pride klicat k zajutрку, a on ne črhne niti besedice. Naposled skoči mahoma po koncu in tleskne z rokama:

„Imam jo, še danes ga poženemo!“ In vesel zopet gre gori in doli po sobi, jedí pa je bil popolnoma pozabil. Ustavi se ob oknu in pogleda proti cerkvi. Ljudje so se še mudili pred cerkvijo, nekateri so pohajali sem in tje. Kapelan odpre okno in gleda še ostreje. Vidi, da teče dečko mimo.

„Jernejček, gori pojdi!“ zakliče gospod na dečka, da je ta kar obstal od strahú.

„No, gori pojdi, nič se ne boj! Nekaj dobiš, le pojdi!“

Dečko stisne klobuk pod pazduho in steče naravnost v župnišče.

„Jernejček, ali veš, kje je pri Petáčevih v Globoki Dragi?“ vpraša gospod vstopivšega dečka.

„O vem, saj sem že nesel tje v malin.“

„Prav, Jernejček. Ali pa poznaš Petáčevega Lukca?“

„Tistega pa ne. Pa bom vprašal, kateri je Lukec.“

„Tako je prav, Jernejček, tako stóri! Ko ga najdeš, povej mu tako-le: Gospod kapelan so rekli, da moraš précej priti k njim. Ali si razumel?“

Dečko prikima, upirajoč svoje velike oči dobrosrčno v gospoda.

„Ná, Jernejček, to bo pa za mater, da veš!“ reče gospod in stisne dečku dvajsetico v roko. „Sedaj pa le hitro k Petáčevim!“

Deček se poslovi in jo udere v teku mimo cerkve v Globoko Drago.

Kdo bi bil zameril Molčinovim, da tisto nedeljo ni šel nihče izmed domačih k popoldanski službi božji. Saj so jo imeli doma, in še kakšno! V znani nam zgornji sobi je bil pripravil Tonček oltar, poleg je postavil neki zaboj za prižnico, tudi sveče so bile prižgane, kolikor jih je imela ob tistem času Molčina hiša. V sobi so bili zbrani vsi domači, zvesta Marijanka, sloki Janez in nekaj drugih znancev. Tonček je imel oster govor zoper popačenost ljudij in je napovedoval hude kazni božje, ki imajo priti sedaj-le nadnje, ker se nečejo izpreobrniti, ker ne marajo za opomine, in ljubijo svétno blago in svétno bogastvo.

Marjetica je bila vsa v strahu, ker se je bala, da se bo kaj usulo tudi nanjo. Vendar ni bilo nič hudega zanjo, pač pa za Molčina.

„Vem“, nadaljeval je svoj govor, „da ima tudi ta hiša bogastvo. Kako prav bo, ako dasta gospodar in gospodinja za samostan to, kar imata odveč! Čemu vam bo posvétno blago, ljubi moji poslušalci! Zato vam pravim: le preč, le preč, čim preje, tem bolje!“

Ko je Tonček tako govoril o ničemernosti svétnege blaga, obhajale so Molčina in Molčinko hude težave. Da bi dala od hiše, kar sta si pridobila težko in kar mislita izročiti otrokom, to ni majhna stvar. Žal jima je bilo, da sta prišla k Tončkovi pridigi, in Molčinka je imela že na jeziku, kaj bo odgovorila, ako bi hotel Tonček denarja.

Ni bilo treba odgovarjati in tudi Tončku ne vnemati se zoper posvétno blago. Pridigo Tončkovo je pretrgalo nekaj res nenavadnega. Sém proti Molčinovi hiši je prihajala tropa kmečkih fantov; bilo jih je najmanj kakih dvanajst. Bili so v navadni nedeljski obleki in šli dokaj hitro. Čudno je bilo; saj po navadi so ob nedeljah pohajali počasi po trgu ali šli vasovat od hiše do hiše. Dospevši do Molčinove hiše, ustavijo se na trati pred njo; nikogar niso videli zunaj, pač pa so bila hišna vrata odprta, kar je bilo znamenje, da so domači v hiši.

Fantje so imeli načelnika, odsluženega vojaka, Podbrežnikovega Naceta. Ta se postavi pred nje: „Stojte in počakajte! Dva pa gresta z mano, da vidimo, kje je Tonček! Jedna, dve!“

In moško stopi proti vratom, dva tovariša pa za njim. Najprej gredó v spodnjo hišo, a ne najdejo tu nikogar. Nato jo udari Nace po stopnicah v zgornjo sobo. Tončkov glas jim je donel nasproti. A ne meneč se za to, odpre Nace vrata, vstopi sam in oba spremljevalca za njim, prav z vojaškimi trdimi koraki. Ko bi se bil jel strop udirati, ne bi bilo toliko osuplosti, kakor ob tem prizoru. Kaj hočejo ti trije? Poslušalci so bili vsi zmedeni, Tonček pa je debelo gledal, kaj bo.

Nace stopi, kakor je imel navado pri vojaki, pred Tončka in mu reče:

„V imenu naše postave vas vabim, da greste z nami.“

Marjetica, ki je bila blizu vrat, uide urno iz sobe in steče po stopnicah. Pred hišo pa zagleda trop fantov in se jih ustraši tako, da prihiti zopet nazaj, povedat očetu in materi, kaj je spodaj.

Kakor se zamotá nit, če jo odvíjaš neprevidno, in je vozlov in zmede čimdalje več, tako je bila tudi tukaj zmešnjava v sobi splošna. Tonček se je nekaj časa prepiral z Nacetom, toda ta je vedel, kaj ima storiti, in ga je lahko pa

kreprok prijel za jedno roko, jeden tovariš za drugo, in tako sta ga jako spretno spravila iz sobe, ne da bi se bil kdo ganil zoper njiju nameru. Drugi spremljevalec je pa šel za njima.

Tončku se posveti v glavi, kaj je udarilo nanj, ko zagleda pred hišo toliko tropo fantov. Videl je, da je upor brezuspešen in je najpametneje, udati se usodi. Sedaj pa stopi drug fant iz vrste — Marjetica, ki je gledala skozi okno, spoznala je takoj Petáčevega Lukca —, in zakliče: „Fantje, v vrsto!“ in začne korakati pred četo. Četa vzame Tončka v sredo, Lukec zakliče: „Naprej!“ in vsa truma jo udari od Molčinove hiše po kolovozu proti vasi Zagričju, kjer gre mimo velika cesta:

Ves ta dogodek se je vršil jako naglo. Videlo se je, da je bilo vse domenjeno in naučeno, da so hoteli urno in gladko, pa tudi odločno spraviti Tončka od Molčina strani, kakor se mu je spodobilo.

Molčinovi skoro niso vedeli, kaj se godi in kako je prišlo vse to; a ko ni bilo Tončka več, in tudi ni bilo fantov nikjer videti, umeli so, čemu se je zgodilo vse to, in da se je jako prav zgodilo. Saj so bili že vsi v zadregi, kako bi odpravili Tončka. Le Marijanka in sloki Janez sta se hudovala in pretila „tolovajskim fantom“, ki so jima s silo uropali Tončka.

„Nenavadne bolezni je treba zdraviti z nenavadnimi zdravili, in v nenavadnih okoliščinah pomagati si z nenavadnimi sredstvi“, mislil si je kapelan Šarabon, ko je izumil ta načrt, ki so ga zvršili od Lukca nabrani fantje. Ne, da bi ga smeli sramotiti ali pa poškodovati, imeli so le to nalogo, odvesti ga od Molčinovih in ga spremiti čez mejo domače župnije, za slovo pa mu zabičati, naj se ne prikaže več nazaj. Če poteče vse dobro, tedaj naj poteče tudi nekaj bokalov vina na zdravje Tončkovo. Taka je bila zarota zoper Tončka, ki se je zvršila tako urno in dobro.

Kdor bi bil hodil tisti teden potem po naši dolini, ne bi bil slišal druge govorice, kakor o odhodu lepega Tončka. Da so Molčinove zopet obirali, drugi pa zagovarjali, to se umeva samo ob sebi. Tudi pri Petáčevih je bilo jednako. Stari se je hudoval:

„Ej, ej, ženske so kaj lahkoverne! Še ta Molčinova je bila tako vrtoglava, da je norela za njim in se dala ljudem v zobe. Mislil sem, da je Molčin previdnejši. Pa smo se hoteli tam ženiti in smo se! Prav je, prav, da ni bilo nič! Kako bi se bili nam ljudje posmehovali in kdo vé, kaj še vse. Ej, k nam mora že kaka modrejša priti!“

Lukcu se je pa zdela prav dovolj modra in dobra za Globoko Drago, in če ne bi bil

tako vaju v vsem biti pokoren očetu in molčati, dejal bi bil izvestno:

„Veste kaj, oče, kaj bi izbirali! Marjetica ni napačno dekle. In poštena je; ako bi ne bila, sedaj bi je ne bilo več doma. Meni je vseč, druge nečem nobene!“

Tega ni dejal, le v srcu si je vedno tako mislil; posebno trden je bil v tem sklepu, odkar mu je pomagal gospod kapelan tako uspešno odgnati Tončka. Ženil bi se bil rad v resnici. Včasih je izpraševal mater, kaj pravijo oče. Petáčka se je prav malo brigala za vse, zakaj imela je preveč drugih skrbij, kakor da bi se z možem razgovarjala in ugibala o sinovi ženitvi.

Isti teden je prišel mimo Petáčevih zopet gospod Valentin. Petáč je hotel gospodu nekoliko očitati, češ, kako slabo nevesto je hotel nakloniti hiši; dejal je:

„Gospod, pri Molčinovi ste se zmotili. Gotovo se niste nadejali, da bi bila taka.“

„Kakšna?“

„I, no, kakor ljudje govoré. Pravijo, da je imela nekaj s tem človekom — lepim Tončkom — ali kako ga že kličejo.“

Petáč je pa zvedel ravno narobe, kakor bi bil rad. Gospodu Valentinu se ni bila vera v deklico še prav nič omajala, ampak še bolj utrdila; zdela se mu je po poslednjih dogodkih še bolj poštena, kakor je tudi zlato čistejše, kadar pride iz ognja.

Petáč je pa ugovarjal, češ: „Ljudje pa tako govoré in sodijo.“

Zavrnil ga je gospod Valentin:

„Ljudje so obrekljivi, ljudje so zlobni; o vsakomer rajši govoré zlo kakor dobro.“

In res se je bila spletla med tržani lažniva bajka o Molčinovi hčeri in ta bajka se je nalašč razširjala na okoli.

Ej, lahko se vzame dobro ime, lahko, toda povrne se težko. Marjetica je bila razvpita po nedolžnem, po krivem so ji očitali nepošteno namene. Tudi o Tončku so govorili mnogo več napačnega, kakor je bilo resnično. Ko je Marjetica to zvedela, stiskala ji je srce bolečina, potikala se je jokajoč okoli doma, bridko obžalujoč, da je storila prvi korak na drugo stran, kakor so jo učili stariši.

Duhoviti in ob jednom nekoliko preprosti in drzni način, s katerim so spravili Tončka iz bistriške doline, razvedel se je hitro daleč na okrog. Zvedelo je o njem tudi sodišče. Vendar ni bilo pravega povoda, da bi bila segla svétna oblast v to pol sitno, pol neumno stvar.

A kogar začne preganjati nesreča, ne pusti ga z lepa. In Tončka se je lotila nesreča prav resnobno. Dobil je bil od nekega moža precejšno vsoto denarja za samostan. A vse se premeni, tudi misel človeška: možu je bilo

kmalu žal za denarje in hotel jih je nazaj. Lotil se je Tončka, a ta mu jih ni mogel takoj povrniti, deloma morda tudi ni hotel, ker ni imel te stvari za resnobno. A mož se ni dal tako odpraviti. Svetovali so mu, naj Tončka toži. In res, mož ga je tožil. Tonček je dobil poziv, da pride pred sodišče, in ker ni prišel o pravem času, jeli so ga iskati. Orožniške postaje so dobile povelje, da naj ga zasledujejo, primejo in izročé sodišču. Ko so ga odpravili fantje iz bistriške doline, iskali so ga tudi že orožniki in — kmalu našli.

Ljudje se naposled privadijo tudi hudih novic. Zato ta novica ni iznenadila Bistričanov, saj so bili že slišali, da iščejo Tončka orožniki.

A huje, mnogo huje jih je zadelo, ko se je spletla proti Tončku huda pravda in je bilo treba hoditi pričevat. To vam je bilo potij sem in tje, pričevanja, priseganja, rotenja, nevolje, stroškov, sitnostij, domačih preprirov, da še nikoli takih! Kolikorkrat je kapelan Valentin slišal pritožbe o teh sitnostih, vselej jim je povedal: „Ali vam nisem pravil, da pride kazen za vaše neumnosti? Sedaj pa imate! Česar ste iskali, to ste dobili.“

Najhujše je bilo za Molčinove. Marjetica je bila podobna mrliču od bridkosti. Kolikokrat je morala praviti to in ono in potrditi, kar je bilo pisano! In ta sramota! — Več mesecev je tako poteklo, prišla je zima, pusta in žalostna, kakoršne še ni bilo pri Molčinovih.

„Oh, da bi bila dala dekletu Petáčevim précej takrat, ko so jo snubili. Pa take ste ženske! Kdo vam užene vse muhe!“

Tako se je jezil Molčin, in Molcinka jih je morala požirati, saj ji je rekla vest, da je res kriva te nesreče. A včasih se je vendar odrezala, češ da je sam tudi tako hotel.

V tej bridkosti jim je bil gospod Valentin jedina tolažba.

„Vse bo še dobro, le počakajte! Vsak človek se moti, tako ste se tudi vi. Hudega pa niste prav za prav storili nič posebnega. Sedaj vas Bog izkuša, a pride čas veselja.“

In prišel je res. Zima je odlezla, pomlad se je prismetljala v dolino; tedaj je bila pa tudi pravda končana, in Tonček je moral trpeti dokaj dolgo kazen v zaporu. Preiskovanje je pokazalo, da je bil preveč domišljav človek, a da ni namerjal naravnost krivice in goljufije. Mislil si je, da je odločen za nekaj posebnega, za posebno delo, za ustanovitelja samostanskega; da bi dosegel ta namen, ni izbiral sredstev, kakor bi bil moral, in ni hodil po postavnih potih. Vendar je bilo vse ravnanje veri in nravnosti jako škodljivo. Za vse, kar je pregrešil, imel je obilno priliko delati trpko pokoro. A Bistri-

čani — pravim — so bili zopet veseli, ker je bila stvar pri kraju; gospod Valentin je bil zopet zadovoljen, dasi ne čisto in popolno.

Pri Petáčevih je namreč imel bolnika; bil je bolan Petáč sam. Stara grča je preveč zaupal na svojo trdnost in ej! naposled jo je pa le skupil: pomlad je muhasta, Petáča je premrazila in ga položila na to posteljo.

Ko pa človek tako-le malo poskusi in izprevidi, kako blizu onega sveta je zmerom, dokaj popusti, in tudi stara grča postane bolj voljna. Stari Petáč je izprevidel, da se dolgo ne bo več ubijal po Globoki Dragi, da se s krlji ne bo več premetaval po žagi in še marsičesa ne bo mogel opravljati. K večjemu, če bo še nekaj časa sedel v zapečku ali pa po leti pod hruško. In ko je tako premišljal sem in tje, sebe in svoje, prišel je do tega, da bi bilo sedaj najbolje dati gospodarstvo iz rok, naj se ubija Lukec na domu in se oženi, ako ga je volja.

Stari je bil okreval toliko, da je lahko brez palice stopical okoli hiše in še kaj pogospodaril. Ko pa je le videl, da ne more vsemu kaj, bil je nekako sam nase jezen in je dejal najprvo sam pri sebi, potem ženi, naposled pa vsem:

„Ženi naj se! — Luka naj se oženi! — Oženimo ga!“

Mati ni dejala ničesar, zakaj bila je z vsem zadovoljna, karkoli je ukrenil mož. Lukcu pa se je zjasnilo lice in težko je pričakoval, kaj ukrene oče.

Premišljal je stari, kje bi ženil sina. Seveda mu je bila vedno pred očmi Molčinova, a te misli se je hotel siloma odkrižati. Prešteval je vse deklice, kolikor jih je poznal blizu in daleč, toda nobena mu ni bila všeč. Nekaj mu je reklo:

„Pri Molčinu jo dobiš! Pri Molčinu jo dobiš!“

A takoj je bil zopet sam nase nevoljen, da je zarentačil:

„Pa bodo ljudje dejali, da se nismo mogli drugje oženiti, kakor pri tisti — — —“

Tako se je pričkal stari Petáč sam s seboj, Lukec pa je od strani hodil in poslušal, kaj bo dejal oče. In rekel je oče:

„Luka, snubit gremo!“

„Oče, snubit? Kam pa?“

„Kamor hočeš, če tudi k Molčinovim.“

„Pa pojdiva, če vam je prav, oče; pa ujec Groga pojde tudi.“

„Pa naj gre!“

Gospod Valentin je veselo osupnil, ko mu je Petáč povedal, kako se je odločil. Pritrdil mu je:

„Ne bodete se kesali. Verjemite mi!“

„Samo to se mi zdi nerodno, ker bodo ljudje veliko govorili in klatili.“

„Stari ste in izkušeni, vi veste, da bi ljudje malo govorili, ako bi govorili samo resnico.“

„Prav pravite, gospod, res je!“

Naposled so se domenili tako, da je šel snubit sam ujec Gropa na Molčinovo.

Na Molčinovem, kjer so se že tolikrat sprekli zato, ker niso hoteli dati Marjetice in so dolžili drug drugega, oklenili so se sedaj lepe prilike z obema rokama, da se jim zopet ne opesne in bi potem ne imeli zeta. Marjetica in mati nista več sanjari o stvaréh, ki so jima bile samo mimogredé prišle v glavo, ampak bili uverjeni, da kliče Bog človeka dovolj jasno v srcu, če le hoče poslušati.

In sedaj so Marjetici iznova zacvetla mlada lica, katerih cvetje je bila poparila žalost in skrb.

* * *

Lepo se živi v Globoki Dragi. Petáč še ni umrl. Skrb sinova ter negovanje in ljubezen sinahina mu je zdaljšala nit življenja. Še vedno

stopica okoli domovja, nekoliko je že sključen in čisto belih las, ter se raduje sreče sinove in svojih živahnih vnukov, ki se pulijo za kljukasto dedovo palico in preširno jahajo stara kolena, kadar se ded vsede.

Ko pa ob dolgih zimskih večerih, ali pa ob nedeljskih popoldnevih sedi družina okoli peči ali pa pod tepko, zasuče se govor dostikrat na preteklost, in malinarica Marjeta pripoveduje, kako je bilo nekda, ko so bili zanj tako odločilni svèti Danske Marijanke in vzgledi slokega Janeza. Nič jima ne zavida, pa tudi ne očita, da sta Tončku udana še vedno. Saj mu je tudi ona sedaj dobra. Dasi je mnogo pretrpela zaradi Tončka, veseli jo, da je mož po prestani hudi pokori krenil na vse drugačno pot, na pot gorečega delovanja v natančni redovni pokorščini — v daljnji, daljnji deželi. Marjeta je prepričana, da je izbrisal svojo krivdo, da se mu torej lahko odpusté vse zmote in napaake, brez katerih ni noben človek.

Tlačanje.

(Povest. — Spisal Podravski.)

(Konec.)

IX.

To vam je bilo življenje na desnem bregu Drave, ko se je ustavil splav v Varaždinu! Plavci in vozniki, kupci in delavci, Hrvatje, Slovenci in tudi Ogri so se tukaj srečavali. Kupčija je sicer zaradi nevarnih časov zaostajala, vendar so se ljudje silno radi shajali tam, kjer so videli ali slišali kaj novega. Vsak novi splav je privabil veliko ljudi, kakor ob morju prihod nove ladije.

Lorenc ni sicer upal, da bo kmalu prodal svoje blago, vendar mu je bila ta dan sreča mila. Kmalu se mu je ponudil kupec, in dogovorila sta se za ceno. Med tem pa je naš Francè nemirno hodil sem in tje, ne vedoč, kaj bi počel. Kamor je pogledal, bal se je, da ga zazre kak stražnik in ga spozna kot vojaškega ubežnika. Govorica ljudi se mu je zdela ptuja; ni mogel umevati, o čem so se pomenkovali: „Kam pojdeš? Česa bi se lotil?“ Ta skrb ga je poprijemala in mučila. Zdelo se mu je, da je sam in zapuščen. Kam bi se obrnil med samimi ptujci?

Ko sta dognala kupčijo Lorenc in njegov pomočnik, napotita se v gostilno, da se okrepcata po težkem delu in trudu. Povabita s seboj tudi Franceta, ki je stal blizu njiju in vedno čakal, kdaj bodeta opravila. Hotel ju je vprašati za svèt, kaj bi storil, kam bi se obrnil. Vsi trije

stopijo v najbližjo gostilno. Tu pa najdejo le prav malo ljudi. Nekaj pivcev se je vsedlo na klopi v veži, v notranji sobi pri podolgasti mizi pa sta sedeli le dve ženski. Jedna je bila že priletna, druga pa še mlada, očitno njena hči. Prazni krožniki pred njima so kazali, da sta ravnokar obedovali. Tu-le-sem sedejo naši znanci. Lorenc naroči točarju, naj prinese vina in kako jed za obed. Nato pa jamejo ugibati, kdaj bi plavničarjema kazalo odpotovati na dom, in kakega opravka bi se poprijel Francè.

„Najbolje bi kazalo, da odrineva še nocoj, če bi se dobil kak voz“, reče Lorenc. „Jutri utegne biti še bolj trda zanj; tukajšnji vozniki pa so vajeni voziti tako po noči, kakor po dnevu. Bog dal, da bi se le za-te dobila kmalu služba!“

Po teh besedah nalije kozarec z vinom ter ga postavi pred Franceta:

„Na, pij Francè, vino ti prežene megle! Upam, da se ti bo tudi prav dobro godilo, bolj nego doma.“

Francè vzame kozarec, pa le malo izpije, ker pri slabi volji tudi najboljša kapljica ne gre v slast.

„Ne bodi otožen, saj si še mlad“, nadaljuje Lorenc, „pa se kmalu privadiš. Če se le kaj posebnega ne primeri, pridem letos še večkrat